

Handelshøyskolen BI

ENT 36701 Bacheloroppgave - Entreprenørskap

Bachelor thesis 100%

Predefinert informasjon

Startdato:	08-01-2024 09:00 CET
Sluttdato:	03-06-2024 12:00 CEST
Eksamensform:	D
Termin:	202410
Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Flowkode:	202410 10530 IN08 W D
External assessor:	External assessor 1
Internal assessor:	Internal assessor 1

Deltaker

Navn	Jan-Fredrik Mullens Braathen
-------------	------------------------------

Informasjon fra deltaker

Tittel *:	Oppstartsbedrifter og det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen
Navn på veileder *:	Peter Kalum Schou

Inneholder besvarelsen
konfidensielt
materiale? Nei

Kan besvarelsen
offentliggjøres? Ja

Gruppe

Gruppenavn: (Anonymisert)

Gruppenummer: 20

Andre medlemmer i gruppen: Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Bacheloroppgave

Ved Handelshøyskolen BI

Oppstartsbedrifter og det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen

ENT3670, Bacheloroppgave, Entreprenørskap

Utleveringsdato:

08.01.24

Innleveringsdato:

03.06.24

Handelshøyskolen BI - Campus Oslo

«Denne oppgaven er gjennomført som en del av studiet på Handelshøyskolen BI.

Dette innebærer ikke at Handelshøyskolen BI går god for de metoder som er anvendt, de resultater som er fremkommet, eller de konklusjoner som er trukket.»

Forord

Denne bacheloroppgaven er det siste jeg gjør som en del av bachelorgraden i entreprenørskap på Handelshøyskolen BI, campus Oslo. Det tre år lange studieløpet har vært utrolig lærerikt på mange måter, men akkurat nå kjenner jeg at det skal bli litt godt å være ferdig. Gjennom studiet har jeg tilegnet meg kunnskap som jeg ønsker å presentere på best mulig måte i denne avsluttende oppgaven.

Bakgrunnen for denne oppgaven er min egen bedrift som jeg tok over i 2021 etter min farfar som en del av en tidligere eksamensoppgave. Denne bedriften er i dag engasjert i bygg- og anleggsbransjen, og dette samt en genuin interesse for oppstartsbedrifter førte til at jeg valgte å skrive om temaet du nå skal lese om i denne oppgaven. Oppgaven omhandler spørsmålet om hvordan institusjoner former det grønne skiftet i den norske bygg- og anleggsbransjen og hvordan oppstartsbedrifter kan navigere seg gjennom denne omstillingen. Jeg ble selv til dels overrasket over funnene jeg har gjort i løpet av utarbeidelsen av denne oppgaven og jeg håper at du som leser også finner dette studiet interessant. Jeg valgte å skrive denne oppgaven helt alene, men er i dag veldig fornøyd med akkurat dette valget. Ender oppgaven opp på en god måte kan jeg virkelig nyte sommeren til det fulle, og går det dårlig har jeg kun meg selv å takke.

Jeg ønsker å rette en stor takk til Peter Kalum Schou, min veileder, for all bistand og hjelp han har bidratt med for å få denne oppgaven i havn. Peter har svart utfyllende og informativt på hver eneste litt desperate mail. Jeg ønsker å takke alle respondentene som tok seg tid til å intervjues for deres verdifulle innsikt. I tillegg ønsker jeg å rette en massiv takk til min far, Einar, som har bistått med å komme i kontakt med relevante respondenter i bransjen og som ellers i livet - gode råd. Fattern er som alltid rolig som skjæra på tunet, og det kom godt med i et til tider krevende og stressende prosjekt. Tusen takk.

Innholdsfortegnelse

Forord

1.0 Introduksjon	5
1.1 Bakgrunn.....	5
1.2 Problemstilling.....	6
1.3 Oppgavens struktur.....	6
2.0 Teoretisk rammeverk	7
2.1 Det grønne skiftet.....	7
2.2 Institusjonell teori.....	7
2.2.1 Det grønne skiftet og anvendelse av institusjonell teori.....	10
2.2.2 Institusjonelle muligheter og barrierer ved grønn omstilling.....	11
2.2.3 Grønn omstilling som en overgang.....	13
2.2.4 Kritikk av institusjonell teori.....	15
2.3 Veivisere for oppstartsbedrifter i det grønne skiftet	15
2.3.1 Grønt entreprenørskap.....	16
2.3.2 Grønne oppstartsbedrifter.....	17
2.3.3 Strategier for grønne oppstartsbedrifter.....	17
2.3.4 Green washing som en strategi.....	18
2.3.5 Sirkulære forretningsmodeller.....	19
2.3.6 Tidligere forskning på barrierer for grønne oppstartsbedrifter.....	20
3.0 Metode	21
3.1 Kvalitativ metode.....	21
3.2 Forskningsprosess.....	22
3.3 Forskningsdesign.....	22
3.4 Utvalg.....	23
3.5 Intervjuguide.....	23
3.6 Reliabilitet og validitet.....	24
4.0 Empiri & Analyse	25
4.1 Det grønne skiftet i norsk bygg- og anleggsbransje.....	25
4.2 Institusjonelle omgivelser.....	26
4.2.1 Muligheter og drivkrefter bak grønn omstilling.....	29
4.2.2 Barrierer for grønn omstilling.....	31
4.2.3 Aktørers respons på institusjonelle forventninger.....	35
4.3 Veivisere for oppstartsbedrifter i det grønne skiftet.....	36
4.3.1 Grønt entreprenørskap.....	38
4.3.2 Strategier for grønne oppstartsbedrifter.....	38
4.3.3 Green washing som en strategi.....	40
4.3.4 Strategier i veien mot en sirkulær økonomi.....	41
5.0 Konklusjon	42
6.0 Begrensninger i forskningsprosessen	44

7.0 Litteraturliste	45
8.0 Vedlegg	49
8.1 Intervjuguide 1.....	49
8.2 Intervjuguide 2.....	50

1.0 Introduksjon

Det grønne skiftet er mer aktuelt enn noen gang, som et resultat av global oppvarming, som igjen nesten alle verdens forskere er enige om skyldes menneskers klimagassutslipp. Temperaturen på kloden stiger, havet stiger og blir surere, isen smelter, mer variert nedbør og mer ekstremvær er noen av symptomene som blir trukket frem i den siste klimarapporten fra FN (*FN-sambandet, 2023*). Klimaet endrer seg på bakgrunn av at det slippes ut mer drivhusgass i atmosfæren enn det som er naturlig. Et eksempel på en drivhusgass er karbondioksid, kjent som CO₂. Disse utslippene skyldes som ovennevnt oss mennesker og da spesielt våre vanligste energikilder, som gass, kull og olje.

På bakgrunn av denne situasjonen, ble det i 2016 avtalt at 194 av verdens land sluttet seg til Parisavtalen. Avtalen går ut på at alle land er forpliktet til å begrense klimaendringene. For å oppnå dette skulle alle landene lage en nasjonal plan for hvordan de skal kutte i klimagassutslipp. Norges nasjonale plan kalles "det grønne skiftet" og handler om hvordan Norge skal bli et lavutslippsland innen år 2050. For å klare dette må det skje en omstilling i alle samfunnets sektorer hvor vekst og utvikling skjer innenfor tålegrensene til naturen. Det grønne skiftet vil i praksis si at det må skje en overgang til produkter og tjenester som minimerer de negative konsekvensene for klima og miljø, sammenlignet med i dag (*Regjeringen, 2021*).

1.1 Bakgrunn

På bakgrunn av mitt studievalg og mitt eget engasjement i en oppstartsbedrift i bygg- og anleggsbransjen ønsker jeg å undersøke hvilke muligheter og barrierer det grønne skiftet vil medføre for den norske anleggsbransjen. I hvilken grad har det grønne skiftet påvirket den norske anleggsbransjen? Hvilke muligheter oppstår for bedriftene i bransjen? Hvordan kan man utnytte disse mulighetene? Hvilke barrierer er det som kan oppstå som et resultat av det grønne skiftet? Hvordan forserer man disse på en god måte? Hvilken rolle spiller institusjonene når det kommer til disse mulighetene og barrierene i bransjen? Og hvordan kan en oppstartsbedrift navigere seg gjennom alle disse faktorene i den hensikt å oppnå et godt resultat? For å få svar på disse spørsmålene vil jeg intervjuer betydningsfulle aktører i bransjen og gründere med engasjement i grønne oppstartsbedrifter, og

kombinere dette med tilgjengelig sekundærdata på feltet. Begrepene det grønne skiftet og grønn omstilling vil i denne oppgaven anvendes som synonymer for hverandre, og begrepene viser til overgangen som blir gjort rede for i teorikapittelet.

1.2 Problemstilling

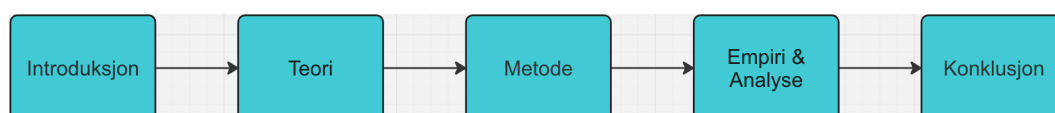
På bakgrunn av de ovennevnte spørsmålene har jeg formulert følgende problemstilling:

"Hvordan former institusjoner det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen og hvordan kan oppstartsbedrifter navigere seg gjennom dette?"

Det blir naturlig å dele problemstillingen inn i to deler: en del som tar for seg hvordan institusjoner former denne overgangen i bransjen og en del som belyser hvordan oppstartsbedrifter kan navigere seg gjennom denne.

1.3 Oppgavens struktur

Denne oppgaven er konstruert sammen av seks deler, fra introduksjon til konklusjon. Innledningsvis har jeg introdusert noen refleksjoner rundt det grønne skiftet og hvorfor dette er særs aktuelt i dag. I teoridelen har jeg jobbet med å innhente relevante teoretiske perspektiver. Her er det presentert teorier som tar for seg de mest sentrale emnene i form av det grønne skiftet på et generelt grunnlag, institusjonelle omgivelser og strategier som kan benyttes av oppstartsbedrifter. Valget av teorier er forankret i pensum fra studiet i tillegg til supplerende kilder som er funnet i form av sekundærdata. Deretter redegjør jeg for det metodiske aspektet bak oppgaven før jeg presenterer empiri og analyse som et samlet kapittel. I dette kapittelet vil jeg sammenligne funnene gjort under dybdeintervjuene med funn fra sekundærdata, og deretter gjøre en analyse av disse. I den avsluttende delen av oppgaven er det presentert en konklusjon og besvarelse på problemstillingen.

2.0 Teoretisk rammeverk

I den hensikt å belyse hvordan institusjonelle krefter vil forme det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen, samt kartlegge hva oppstartsbedrifter kan gjøre for å navigere seg gjennom denne prosessen på en suksessfull måte, vil jeg i denne studien ta utgangspunkt i institusjonell teori som teoretisk rammeverk bak oppgaven. Jeg vil også benytte diverse tilhørende og relevante teorier som bidrar til å forklare aspekter eller fenomener innenfor dette konseptet.

2.1 Det grønne skiftet

I løpet av denne oppgaven vil jeg se nærmere på grønn omstilling og grønt skifte som en transformasjon. En transformasjon kan defineres som endringer som skjer på tvers av strukturer i samfunnet (*Feola, 2015, referert i Grøv, 2019*). Dette tilsier at en transformasjon ikke bare omhandler et skifte innen teknologi, innovasjon eller innføring av ny miljøpolitikk, men at en endring må forekomme i flere sammenhengende samfunnsstrukturer. En transformasjon kan være både frivillig eller påtvungen (*Folke et al., 2010, referert i O'Brien & Sygna, 2013*). Endringer i menneskers holdninger oppgis som en essensiell del av transformasjoner mot et mer bærekraftig samfunn (*O'Brien, 2013*).

Det eksisterer mange ulike definisjoner på det grønne skiftet. Fra et politisk perspektiv har regjeringen definert det grønne skiftet som en prosess hvor Norge skal bli et lavutslippsland innen år 2050. For å lykkes med dette må vi omstille oss til et samfunn hvor utvikling og vekst skjer innenfor tålegrensene til naturen (*Regjeringen, 2021*). Dette er en politisk definisjon av det grønne skiftet, mens en mastergradsavhandling fra 2016 konstruerte en definisjon basert på både politisk litteratur, og også data fra informanter. Der defineres det grønne skiftet som en overgang som innebærer endringer i samfunnets strukturer og produksjonsmetoder ved å fremme miljøvennlige teknologier og fornybar energi, i den hensikt å skape et mer bærekraftig samfunn (*Krohn-Pettersen, 2016*).

2.2 Institusjonell teori

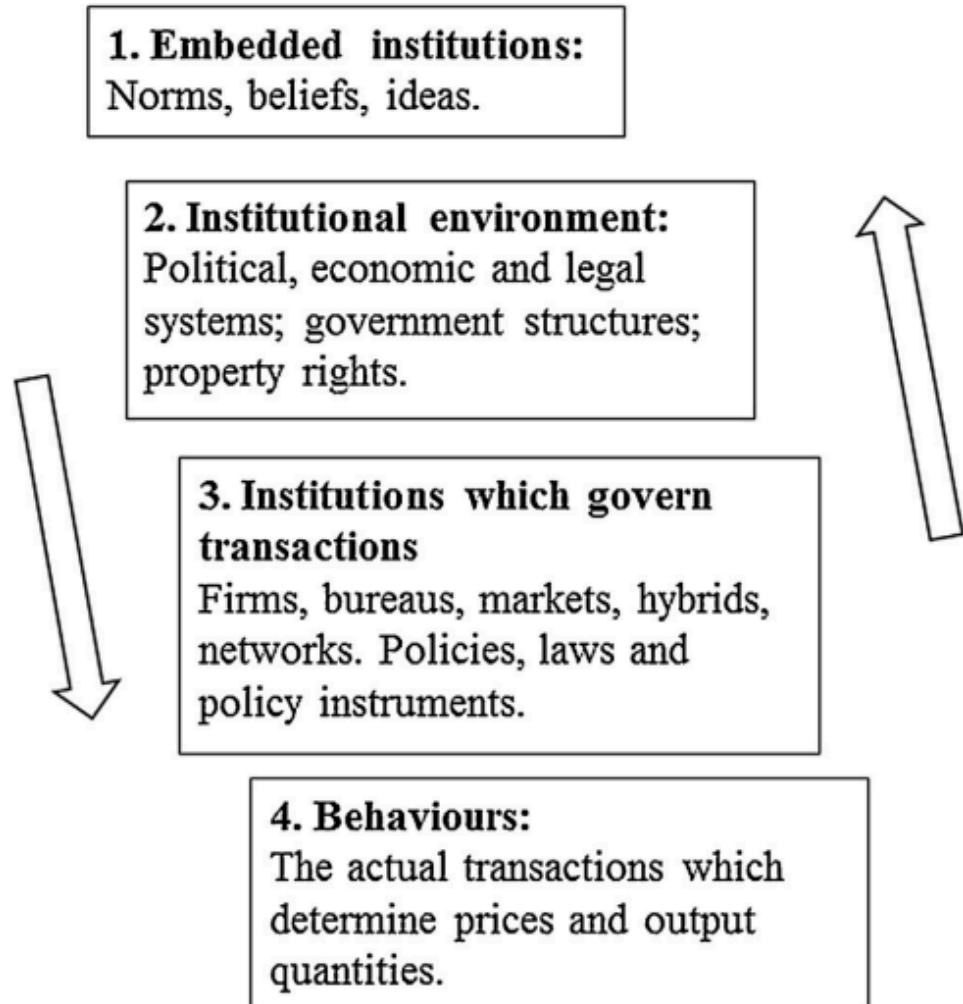
Institusjonell teori er et bredt teoretisk rammeverk innen organisasjonsteori. Bakgrunnen for dannelsen av teorien var målet om å utforske hvordan

organisasjoner blir påvirket av eksterne samfunnsrelaterte, statlige, nasjonale og internasjonale faktorer (*DiMaggio & Powell, 1983*). Dette gjør teorien relevant for denne oppgaven, da det grønne skiftet kan klassifiseres som en ekstern faktor og det er denne faktorens påvirkning på norsk bygg- og anleggsbransje jeg ønsker å undersøke nærmere. Den institusjonelle teorien fikk fotfeste på 70-tallet og det var her man begynte å rette fokuset mot organisasjoners ytre miljø, når man tidligere tenkte at organisasjoners effektivitet kom som et resultat av deres ressurser og teknologi (*Scott, 1991, s. 165, referert i Johannessen, 2021*). Den institusjonelle teorien hevdet derimot at det ikke nødvendigvis var driften til organisasjonen som bestemte resultatet, men hvorvidt den klarte å tilpasse seg kulturelle, normative og regulatoriske påvirkninger som stadig var dynamiske. En organisasjons overlevelsessevne var altså ikke primært et spørsmål om ressurser, men evnen til å tilpasse seg de eksterne omgivelsene (*Dacin et al., 2007*).

Det finnes ikke en enstemmighet rundt hvordan man definerer begrepet «institusjon» (*Hodgson, 2016*). Begrepet defineres på flere ulike måter, avhengig av kontekst. (*Streeck & Thelen, 2010, referert i Hoff et al., 2021*) definerer en institusjon som et sett med regler som fastsetter ønsket oppførsel og utelukker uønsket atferd. De konkluderte også med at det alltid vil være et gap mellom den ideelle holdningen til regler og den faktiske holdningen. I denne oppgaven benyttes en definisjon fra (*Grødem, 2023*), som sier at en institusjon er en organisasjon som er etablert for å utføre bestemte funksjoner eller tjenester. Institusjonell teori blir av (*DiMaggio & Powell, 1983*) beskrevet som at organisasjoner implementerer forretningspraksiser i den hensikt å øke deres legitimitet og av (*Meyer & Rowan, 1977*) som en forskningstradisjon som tar for seg hvordan organisasjoner ble drevet mindre av funksjonelle hensyn og mer av ytre påvirkninger. (*R. W. Scott, 2005*) mener at institusjonell teori har en lang fortid, men også en lang fremtid.

Institusjonell teori skal benyttes i denne oppgaven med hensikt å undersøke i hvilken grad og hvordan den norske bygg- og anleggsbransjen påvirkes av institusjonelle krefter. I et forsøk på å illustrere hvilke nivåer av institusjoner som

styrer aktørene i en bransjes atferd gjennom en overgang, utviklet (*Andrews-Speed, 2015*) modellen nedenfor:

På det første nivået av institusjonelle nivåer finner man de forankrede institusjonene, som er karakteristiske for det aktuelle samfunnet. Dette nivået omfatter de normer, verdier, tro og ideer som er dypt forankret i samfunnet. Disse elementene former aktørenes oppfatninger og atferd, og dermed også grunnlaget for all annen institusjonell struktur. På det andre nivået ligger det politiske, økonomiske og juridiske miljøet, som innebærer de formelle institusjoner som bevisst er utviklet av mennesker. Dette nivået består altså av de politiske, økonomiske og juridiske systemer som danner rammene for samfunnet. Dette

nivået av institusjoner definerer de formelle strukturene og systemene som regulerer aktørers aktivitet.

Det tredje nivået av institusjoner omhandler de institusjoner som styrer transaksjoner. Dette inkluderer firmaer, byråer, markeder, hybrider og nettverk. Lover, politikk og politiske verktøy som direkte påvirker hvordan transaksjoner gjennomføres er også en del av dette nivået. Institusjonene som presenteres her er de institusjoner som styrer den praktiske gjennomføringen av økonomiske og politiske aktiviteter. I modellen henviser (*Andrews-Speed, 2015*) også til "behaviours", som forklares som de beslutningene som aktører foretar innenfor de rammene som er satt av de tre ovennevnte institusjonelle nivåene. Denne modellen blir brukt til å analysere overganger til lavutslippssamfunn (*Correlje & Groenewegen, 2009, referert i Andrews-Speed, 2015*), og regnes derfor som interessant for denne oppgaven.

2.2.1 Det grønne skiftet og anvendelse av institusjonell teori

Institusjonell teori kan bidra med innsikt i når og hvordan endringer og overganger skjer i bedrifter på bakgrunn av institusjonelle påvirkninger, og i denne oppgaven vil jeg utforske overgangen til grønnere praksiser. I tradisjonell institusjonell teori er det to tilnærminger til institusjonell endring. Den første tilnærmingen vektlegger gradvise, inkrementelle endringer som oppstår internt i bedrifter over tid (*Hacker, 2005, referert i Hoff et al., 2021*), mens den andre tilnærmingen fokuserer på plutselige og dramatiske endringer som følge av eksterne sjokk eller kriser (*Dietz & Neumayer, 2007, referert i Hoff et al., 2021*). En ting som, ifølge (*Hoff et al., 2021*), sjeldent tas i betraktning i institusjonell teori er det faktum at overganger også kan skje som en kombinasjon av de to ovennevnte tilnærmingene. Bedrifter kan oppleve at prosesser under inkrementelle endringer plutselig kan bli forsterket eller endre spor grunnet eksogent sjokk (*Hoff et al., 2021*).

Institusjonelle endringer er nødvendige for å kunne oppnå bærekraftige endringer (*Söderholm, 2020, referert i Skjoldager et al., 2021*). Denne artikkelen trekker frem Norges utgangspunkt til å lykkes med det grønne skiftet som sterkt, da det er

et land med sterke institusjonelle kapasiteter. (Ferguson-Cradler, 2024) foreslår institusjonell teori som en verdifull ressurs for å utforske katalysatorer bak det grønne skiftet, og i dette tilfelle, katalysatorene bak det grønne skiftet i norsk anleggsbransje.

2.2.2 Institusjonelle muligheter og barrierer ved grønn omstilling

Til tross for svært høy tillit til litteraturen om at institusjoner har en stor betydning for klimatilpasning (Klein et al, 2014, referert i Oberlack, 2017), er det ingen konsensus rundt to kritiske spørsmål. Forskningen er usikker på hvilke institusjonelle egenskaper som har betydning for omstillingen og det eksisterer enda mindre tillit til de forskjellige måtene disse egenskapene former adopsjon til et grønnere samfunn (Oberlack, 2017). (Oberlack, 2017) har forsøkt å analysere tilbakevendende mønstre av institusjonelle barrierer for tilpasning til klimaendringer og på den måten identifisere mulighetene som oppstår for å håndtere disse barrierene. I denne analysen er det konstruert et rammeverk som benevner alle arketyperiske institusjonelle barrierer og muligheter for klimatilpasning. Noen av barrierene er kategorisert som "traps" (feller). Mislykket koordinering trekkes frem som en av de hyppigste institusjonelle barrierene under kategorien "feller" og oppstår når institusjonelle prosedyrer ikke samkjører handlingene til avhengige aktører på en måte som passer til den spesielle typen avhengighet som eksisterer mellom dem (Oberlack, 2017). I denne studien kan det eksempelvis være en barriere som kan oppstå om myndighetene ikke har klare retningslinjer eller prosedyrer for hvordan entreprenørene skal dokumentere at de følger de miljøvennlige kravene, og det vil da kunne oppstå mislykket koordinering.

En annen ofte observert institusjonell barriere som blir beskrevet i rammeverket til (Oberlack, 2017) under kategorien "feller" er fellen med uklare ansvarsområder. Denne barrieren kan ifølge rammeverket oppstå ved situasjoner hvor de involverte aktørene ikke er fullstendig klar over hvem som har ansvaret for hva og som individuelt forventer at kostnadene ved grønne tilpasninger overstiger fordelene ved tilpasningene. Dette kan lede til begrenset insentiv fra aktørene til å gjennomføre de grønne tilpasningene eller tiltakene som trengs

(Oberlack, 2017). Et relevant eksempel for denne oppgaven kan være på et byggeprosjekt hvor myndighetene har innført strenge miljøkrav. Om entreprenøren(e) som er involvert i prosjektet er usikre på hvem som er ansvarlige for å sikre at disse kravene blir oppfylt gjennom byggeprosessen, vil denne barrieren kunne lede til et begrenset insentiv fra entreprenøren(e) og en barriere for det grønne prosjektet.

En tredje fremtredende barriere som blir trukket frem i artikkelen under kategorien "feller" er ledelsefellen, som beskriver situasjoner hvor det oppstår en overkonsentrasjon av makt og ledelse hos noen få enkelte aktører, som er assosiert med ugunstige former for beslutninger tilknyttet bærekraftige tilpasninger og utfall, inkludert læring, maktmisbruk og sosial ulikhet. Dette er den tredje barrieren som blir belyst i (Oberlack, 2017) og denne barrieren kan eksempelvis oppstå i byutviklingsprosjekter hvor én eller noen få aktører har for mye makt og kontroll over beslutningstakingen. Dette kan ifølge (Oberlack, 2017) medføre at miljøvennlige og bærekraftige tiltak blir nedprioritert, kunnskap og erfaring fra andre aktører blir ignorert og ressursene fordeles urettferdig og feil. Resultatet blir ineffektiv tilpasning til bærekraftige løsninger og ender opp som en barriere for det grønne skiftet i anleggsbransjen.

(Oberlack, 2017) sitt rammeverk nevner i alt 31 distinkte arketyriske barrierer for en grønn omstilling, men rettet spesielt fokus mot de tre ovennevnte barrierene. Rammeverket viser også til muligheter for å adressere disse barrierene. Andre artikler som har utforsket barrierer for grønn omstilling trekker frem det økonomiske aspektet som en viktig barriere (Ekins & Zenghelis, 2021). Denne artikkelen anerkjenner at grønne løsninger er dyre og strider imot tradisjonelle økonomiske prinsipper, men at en effektiv overgang til lav-karbon og bærekraftig økonomi på sikt vil være kostnadsbesparende for aktørene i samfunnet. Artikkelen konkluderer med at overgangen til dyrere, men mer miljøvennlige, løsninger burde anses som investeringer.

(Whelan & Fink, 2016) slår i sin artikkel fast at en økende mengde forskning viser at bærekraftige bedrifter som opererer med miljøvennlige tiltak har en signifikant

økonomisk vekst og at investorer har begynt å verdsette slike bedrifter høyt. Dette er til dels motstridende til forskningen til (*Ekins & Zenghelis, 2021*), som mener at den økonomiske veksten vil fremkomme på et senere tidspunkt. (*Whelan & Fink, 2016*) beskriver altså en klar korrelasjon mellom miljøvennlig praksis og reduksjon av kostnader. (*Cote, 2021*) trekker frem muligheter for intern innovasjon, attraksjon av ansatte, den økte publikumsrekkevidden, positiv publisitet og reduksjon av produksjonskostnader som muligheter som oppstår om bedrifter går inn for met miljøvennlig og bærekraftig praksis. Samme artikkel beskriver også hvordan bruk av bærekraftige og fornybare energikilder som eksempelvis vind, vann og solceller vil lede til at bedrifter vil ha pålitelige kilder til energi med tilsvarende lav risiko. Dette kan, i kombinasjon med utfasing av ikke-miljøvennlige ressurser og reduksjon i kostnader tilknyttet disponering av avfall, føre til en reduksjon i produksjonskostnader.

2.2.3 Grønn omstilling som en overgang

«Transition theories», eller overgangsteorier oversatt til norsk, er et sett av teorier som omhandler transisjoner og transformasjoner i samfunnet (*Jørgensen, 2012*). Overgangen "det grønne skiftet" er en overgang som krever endringer i institusjonelle organer (*Andrews-Speed, 2015*) og benyttes derfor i denne oppgaven som en komponent i det brede teoretiske rammeverket rundt institusjonell teori. (*Markard et al. 2012*) konkluderer med at overganger som dette i dag ofte blir kategorisert som bærekraftige overganger og (*Murphy, 2015*) peker på at begreper som bærekraft og bærekraftig utvikling har utviklet seg til å bli en sentral del av overgangsteorier. Dette kan eksempelvis være overgangen fra fossilt drivstoff til mer klimavennlige alternativer, og er lik den overgangen man i dag ser i den norske bygg- og anleggsbransjen (*Miljødirektoratet, 2023*). Ifølge (*Geels, 2011*) vil en slik overgang kreve en endring i organiseringen og strukturen i samfunnet, og slike endringer i strukturen defineres i denne artikkelen som sosio-tekniske transformasjoner, da det tar for seg sosiale, tekniske og institusjonelle endringer i en gitt sektor. Sosio-tekniske systemer blir i (*Sorrell, 2018*) referert til som infrastrukturer, næringer, dominerende teknologier og organisasjoner som er knyttet til en spesifikk samfunnsfunksjon.

(Kivimaa et al., 2022) foreslår å se på overgangen til et grønnere samfunn som en sosio-teknisk overgang og forskningslitteratur relatert til sosio-tekniske overganger trekker stadig frem viktigheten av institusjoner. Det grønne skiftet er en form for sosio-teknisk overgang og involverer med det dyptgående endringer i de institusjoner som styrer samfunnet (Andrews-Speed, 2015).

Selve essensen bak det grønne skiftet er å iverksette en transformasjon fra vår nåværende økonomi, som er bygget på fossile energikilder, til en bærekraftig økonomi basert på teknologi og energikilder som har liten eller ingen negativ påvirkning på miljøet. Det grønne skiftet kan derfor sees på som en transformasjon fra dagens konvensjonelle og forurensende energikilder, til fremtidens mer miljøvennlige løsninger (Steen, 2018). (Steen, 2018) skriver videre at studier utført på slike overganger innen teknologi derimot viser at et ensidig fokus på endringer innen teknologi ikke klarer å gi oss et fullstendig og oversiktlig bilde av hva som ligger bak disse prosessene, og man får heller ikke noe innblikk i hva som gjør disse omstillingene så tidkrevende og vanskelige. Forskningen foreslår videre at teknologi må forstås som en integrert del av sosiale prosesser og relasjoner, og at teknologi utvikles i kooperasjon med institusjoner, praksis og rammebetingelser.

Det grønne skiftet er som tidligere nevnt prosessen ved å gjøre om samfunnet til et lavutslippssamfunn (Regjeringen, 2021). På bakgrunn av dette benyttes (Andrews-Speed, 2015) sin artikkel om overgangen til mer miljøvennlige lav-karbon energikilder som relevant for å belyse det grønne skiftet. (Andrews-Speed, 2015) mener at institusjoner sjelden er sentrale bak tradisjonelle teknologiske overganger, men at institusjonell påvirkning blir nødvendig når det er snakk om overganger innen bærekraft. Dette begrunnes med at slike overganger er svært kostbare og fordi de er drevet av et langsiktig behov i samfunnet, i stedet for kortsiktige private fordeler. Den relativt korte tidshorisonten man har tilgjengelig for å gjennomføre dette skiftet, 26 år fra et norsk perspektiv (Regjeringen, 2021), er også en faktor som gjør at den grønne omstillingen skiller seg ut fra tidligere teknologiske overganger (Andrews-Speed, 2015). Som en konsekvens av dette er det avgjørende at institusjonelle aktører som myndighetene retter så mye ressurser som mulig til å lykkes med denne overgangen ifølge (Andrews-Speed, 2015).

2.2.4 Kritikk av institusjonell teori

(*Oliver, 1991*) mener at det er én eksplisitt mangel med forskningen til (*DiMaggio & Powell, 1983*) og andre betydelige artikler som dreier seg om institusjonell teori: den mangler oppmerksomhet til den strategiske adferden som organisasjoner bruker som direkte respons på de institusjonelle prosessene som påvirker dem. På bakgrunn av dette utga (*Oliver, 1991*) forskning for nettopp å identifisere strategiske responser organisasjoner kan vedta som et resultat av press fra institusjonelle organer. Artikkelen forsøker altså å tilrettelegge for forståelse av organisasjoners responser til institusjonelle prosesser, og men også forklare under hvilke forhold organisasjoner kan nekte å akseptere institusjonalisering. Videre kritiseres det institusjonelle perspektivet for å overse organisasjoners egeninteresse. Både (*DiMaggio & Powell, 1983*) og (*Meyer & Rowan, 1977, referert i Oliver, 1991*) legger i sin forskning vekt på at organisasjoner er nødt til å reagere på eksterne krav og forventninger om organisasjonen skal overleve (*Oliver, 1991*).

(*Oliver, 1991*) bruker teorien om ressursavhengighet, og dens metoder og fordeler ved å respondere til eksterne krav ved å ikke overholde disse til sammenligning for å belyse de begrensede forutsetningene ved institusjonell teori. På denne måten identifiserer artikkelen det fulle repertoaret av alternative strategier tilgjengelig for organisasjoner til å konfrontere institusjonelle krav og forventninger. (*Oliver, 1991*) mener at man ved hjelp av denne sammenligningen kan forutse hvilke faktorer som fører til om en organisasjon motstår eller aksepterer institusjonell påvirkning. (*Oliver, 1991*) ender med å konkludere med at organisasjoner ikke alltid lar seg påvirke av institusjonelle krefter og at organisatorisk motstand i det institusjonelle miljøet kan være en viktig pådriver til å justere den institusjonelle teorien.

2.3 Veivisere for oppstartsbedrifter i det grønne skiftet

Det finnes mange ulike teoretiske perspektiver på hvilke strategier en oppstartsbedrift burde benytte. Mange gründere velger den første og mest praktiske strategien som dukker opp i tankene og ignorerer den grundige

overveielser og planleggingen som følger med en detaljert strategisk planlegging. Som Richard Branson en gang hevdet:

"In the end you have to say, 'screw it, just do it' and get on and try it."

Ifølge (Gans et al., 2018) kan en slik fremgangsmåte noen ganger fungere, men burde hovedsakelig unngås. Dette begrunner forskerne bak artikkelen med at entreprenører som velger dette plasserer oppstartsbedriften i en særstær sårbar posisjon ovenfor konkurrenter som velger en mer gjennomtenkt strategi. Derfor konstruerte forskerne et rammeverk med strategier for oppstartsbedrifter. Dette rammeverket beskriver strategi for immaterielle rettigheter, omveltningstrategi, verdikjedestrategi og arkitektonisk strategi som sentrale strategier for oppstartsbedrifter. I denne oppgaven ønsker jeg å utforske hvilke strategier som er hensiktsmessige for oppstartsbedrifter å benytte gjennom det grønne skiftet, og dette kapitlet kommer derfor til å vektlegge strategier for oppstartsbedrifter ut ifra et perspektiv som er sentrert rundt på miljø og bærekraft.

2.3.1 Grønt entreprenørskap

Grønt entreprenørskap er en spesiell type entreprenørskap som kan bidra til en mer bærekraftig utvikling (Yang et al., 2020), noe som blir mer og mer ettertraktet i mange land, grunnet blant annet økt fokus på miljø og bærekraft i samfunnet, og Parisavtalen (FN-sambandet, 2023). Grønt entreprenørskap blir i dag etterspurt av regjering, samfunnet og organisasjoner, og regnes ikke bare som en avgjørende faktor for å håndtere klodens ressurs- og miljøproblemer, men også som den nye motoren bak videre utvikling av velstanden i global økonomi (Kates et al., 2005, referert i Yang et al., 2020). Følgelig dukker det stadig opp store prosjekter som involverer grønt entreprenørskap og oppstartsbedrifter. Bærekraftig utvikling kombinerer økonomisk vekst og forbedring av miljøet, og er i dag den kinetiske energien bak den økonomiske utviklingen i Kina (Fang et al., 2015, referert i Yang et al., 2020). Dette er også det strategiske målet for økonomien i en rekke andre land, deriblant Norge, hvor regjeringen kaller det for en sirkulær økonomi (SSB, 2019). Grønt entreprenørskap kan ifølge artikkelen forbedre den

tradisjonelle forretningsmodellen og integreringen av miljøfokus i den kommersielle tankegangen i samfunnet (*Yang et al., 2020*).

2.3.2 Grønne oppstartsbedrifter

Som tidligere beskrevet, er det en økende politisk konsensus om nødvendigheten av grønne oppstartsbedrifter, og denne overgangen er avhengig av grønn innovasjon hvor oppstartsbedrifter kommer til å spille en sentral rolle (*Bergset & Fichter, 2015*). Oppstartsbedrifter utøver gjerne radikal innovasjon, mens større veletablerte firmaer ofte bedriver innovasjon gjennom mer inkrementelle prosesser (*Baumol, 2010, referert i Bergset & Fichter, 2015*). De samme funnene blir gjort i (*Fichter & Weiß, 2013*) ifølge artikkelen, og dette indikerer at grønne oppstartsbedrifter kan påføre en sterkere effekt på den grønne omstillingen og grønn økonomi. (*Bergset & Fichter, 2015*) argumenterer videre for at oppstartbedrifters fokus på produkter og tjenester som gir miljømessige fordeler har en større tendens til å påvirke og bidra til målene for en grønn økonomi.

2.3.3 Strategier for grønne oppstartsbedrifter

(*Bergset & Fichter, 2015*) trekker frem ulike strategiske metoder som spiller en sentral rolle i utviklingen til grønne oppstartsbedrifter. Den første er bruken av markeds mekanismer til sin fordel. Noen grønne oppstartsbedrifter oppnår suksess ved å arbeide innen eksisterende markedssystemer og utnytter markeds mekanismene for å fremme deres bærekraftige løsninger, mens andre bærekraftige oppstartsbedrifter kan ha en mer radikal visjon som går imot de nåværende økonomiske strukturene og derfor ikke lykkes (*Vickers & Lyon, 2012, referert i Bergset & Fichter, 2015*). Grønne oppstartsbedrifter som forsøker å utvikle en helt annen organisatorisk logikk sammenlignet med konvensjonelle oppstartsbedrifter, i form av alternative økonomiske tilnærminger (*Schaltegger, 2002, referert i Bergset og Fichter, 2015*), har ifølge forskningen en tendens til å feile. Institusjonelle krefter i form av statlige reguleringer spiller en avgjørende rolle for grønt entreprenørskap (*Meek et al., 2010, referert i Yang et al., 2020*) og denne faktoren er spesielt viktig for innovasjon fra oppstartsbedrifter.

Når det kommer til vekststrategier for grønne oppstartsbedrifter viser forskningen til generell forskning på vekststrategier, som mener at små oppstartsbedrifter, også konvensjonelle bedrifter, med vilje kan avstå fra muligheter til å vokse (*Wiklund et al., 2003, referert i Bergset & Fichter, 2015*). For grønne oppstartsbedrifter kan denne skepsisen forklares med frykten for å måtte inngå kompromisser når det gjelder bærekrafts- og miljøspørsmål (*Howard & Jaffee, 2013, referert i Bergset & Fichter, 2015*), høy produktkvalitet (*Hockers & Wüsthagen, 2010, referert i Bergset & Fichter, 2015*) eller deres produkt eksklusivitet (*Petersen, 2003, referert i Bergset & Fichter, 2015*). Når (*Bergset & Fichter, 2015*) utforsker vekststrategier for grønne oppstartsbedrifter referer de til uttrykket "creative destruction" (kreativ ødeleggelse), fra (*Schumpeter, 1947*), i form av at grønn innovasjon vil "ødelegge" gamle, ineffektive strukturer og bedrifter. Det refereres også til (*Peterson, 2003*), som kalte oppstartsbedriftene som vokste for "sustainable champions", oversatt til bærekraftige mestere, fordi de presterte å ikke bare oppnå vekst og suksess, men også opprettholder et fokus på miljøvennlighet og bærekraft, og samtidig presse ut ikke-bærekraftige bedrifter.

2.3.4 Green washing som en strategi

Den ovennevnte progresjonen innen grønt entreprenørskap har ført til at grønt entreprenørskap har blitt en viktig kraft bak videre utvikling av økonomien, miljøet og samfunnet i sin helhet. Det har også oppstått negative virkninger, som eksempelvis uttrykket "green washing", som vil si å vilde offentligheten til å tro at en bedrift gjør mer for å beskytte miljøet enn den faktisk gjør. Dette kan forekomme ved å promotere falske løsninger på klimakrisen som distraherer og forsinker konkrete handlinger (*Dahl, 2010*). Noen studier setter dette etiske dilemmaet på spissen ved å mene at bedrifter har to valg: levere grønne produkter og tjenester, eller ikke levere dem (*Liu & Xia, 2020, referert i Yang et al., 2020*). Studiet utført i (*Yang et al., 2020*) tar utgangspunkt i at bedrifter velger det første alternativet. Artikkelen beskriver videre hvordan oppstartsbedrifter har en større sannsynlighet for å oppleve hindringer tilknyttet deres bærekraftige innovasjon, enn det en større og mer moden bedrift vil gjøre. Oppstartsbedrifter vil møte høyere kostnader og en relativt høyere risiko. Det er under forsøk på å unngå disse kostnadene og til en viss grad unngå denne risikoen noen oppstartsbedrifter

benytter strategier som har skapt uttrykket "green washing". Selv om "green washing" er en uetisk markedsføringsatferd (*Mrkajic et al., 2019, referert i Yang et al., 2020*), så har denne strategien sine fordeler ved at den bidrar til lavere kostnader og muliggjør profitt på kort sikt, noe som kan lede til å gjøre strategien til et rasjonelt valg for noen oppstartsbedrifter (*Hourneaux et al., 2017, referert i Yang et al., 2020*).

Funnene i denne studien konkluderer med at oppstartsbedrifter kan fremprovoseres til "green washing" innen grønt entreprenørskap, noe som vil risikere alle oppstartsbedrifters felles interesser. Det er også viktig at oppstartsbedrifter vurderer hvordan de kan forbedre det grønne aspektet av produktet eller tjenesten deres, men også investerer i og forsker på utvikling av grønne substitutter og produksjonsprosesser i den hensikt å redusere kostnadene knyttet til grønne produkter og tjenester så mye som mulig - for å gjøre disse akseptable for forbrukerne. En fruktbar utvikling for grønt entreprenørskap er kun mulig om forbrukerne er villige til å velge grønt. Basert på formler konstruert i artikkelen, mener forskerne at det i det siste stadiet av utvikling av grønt entreprenørskap vil være utfordrende å promotere den grønne innovasjonen oppstartsbedrifter utøver, grunnet forstyrrelser fra bedrifter som bedriver "green washing". Her konkluderes det med at institusjonelle organer må engasjere seg i den hensikt å fremme en sunn utvikling, og for å forhindre fenomenet "green washing" (*Yang et al., 2020*).

2.3.5 Sirkulære forretningsmodeller

Artikkelen til (*Klofsten et al., 2024*) tar for seg rollen til oppstartsbedrifter og grønt entreprenørskap i overgangen mot en sirkulær økonomi. De karakteriserer rollen til oppstartsbedrifter som pådrivere bak overgangen og understreker viktigheten av å forstå og støtte sirkulære oppstartsbedrifter for å oppnå en kraftigere effekt på bærekraften i samfunnet. Videre påpeker artikkelen at grønne oppstartsbedrifter kan, i motsetning til større og mer veletablerte firmaer, ta i bruk ambisiøse sirkulære forretningsmodeller (*Klofsten et al., 2024*). Naturlig nok følger grønne oppstartsbedrifter forretningsstrategier som tilstreber lengre levetid på materialer, gjenbruk av materialer, og bevaring av miljøet (*Bocken & Geradts,*

2022, referert i Klofsten et al., 2024). Derfor brukes sirkulære forretningsmodeller for å optimalisere ressursløyper og skape verdi ved å utnytte ulike ressurser gjennom sirkulærprinsippene. Ifølge (Kanda et al., 2022, referert i Klofsten et al., 2024) er oppstartsbedrifter spesielt godt egnet til å omfavne disse prinsippene og sirkulære forretningsmodeller basert på deres fravær av forankrede forretningsmodeller og investeringer. Utvikling av sirkulære forretningsmodeller kan være en kompleks prosess, som nødvendiggjør samarbeid mellom aktører i aktuelle sektorer (Geissdoerfer et al., 2020, referert i Klofsten et al., 2024).

Artikkelen forslår å integrere sirkulærøkonomiske prinsipper som minimering av avfall, gjenbruk av ressurser og omgjøring av livssyklusen til produkter som viktige strategier for å oppnå en god sirkulærøkonomisk struktur i oppstartsbedrifter. I tillegg vektlegges viktigheten av å skape gunstige relasjoner til andre aktører i bransjen (Millette et al., 2020, referert i Klofsten et al., 2024). Oppstartsbedrifter burde involvere mentorer med ekspertise innen sirkulær økonomi, bærekraftige verdikjeder og reduksjon av karbonavtrykk. (Klofsten et al., 2024) mener altså at benyttelse av mentorer er svært gunstig for oppstartsbedrifter som en del av utviklingen av en sirkulær økonomi i samfunnet. Markedsføringsstrategier trekkes også frem som viktige strategier i den hensikt å forbedre forbrukernes bevissthet om betydningen av bærekraftige og miljøvennlige produkter og tjenester.

2.3.6 Tidligere forskning på barrierer for grønne oppstartsbedrifter

I eldre akademisk litteratur blir entreprenører bak grønne oppstartsbedrifter assosiert med verdibasert lederskap (Linnannen, 2002). Selv om de entreprenørielle lovene også gjelder grønne oppstartsbedrifter, argumenterer artikkelen for at det er visse aspekter av entreprenørskap hvor grønne oppstartsbedrifter møter flere hindringer enn konvensjonelle bedrifter. Disse aspektene er klassifisert inn i tre kategorier: utfordringer med skapelse av marked, den økonomiske barrieren og beskyttelse av formålet med deres eksistens (Linnannen, L., 2002). Dette er interessante tanker, men basert på mer moderne forskning vrakes disse antakelsene i denne oppgaven. (Neumann, T., 2022), (Yang et al., 2020) og (Trapp & Kanbach, 2020) er alle nyere akademisk litteratur som

beskriver en grønn økonomi som er kommet langt siden 2002, og dermed fører til at disse kategoriene til (*Linnannen, 2002*) ikke vil benyttes som teoretiske holdepunkter i denne oppgaven. (*Linnannen, 2002*) beskriver blant annet skapelsen av marked som en stor barriere for grønne oppstartsbedrifter, mens artiklene nevnt ovenfor beskriver en økende etterspørsel etter grønne produkter og tjenester. Artikkelen beskriver også en større avstand mellom kjennskapen til miljøutfordringene og næringslivet enn det som beskrives i nyere litteratur.

3.0 Metode

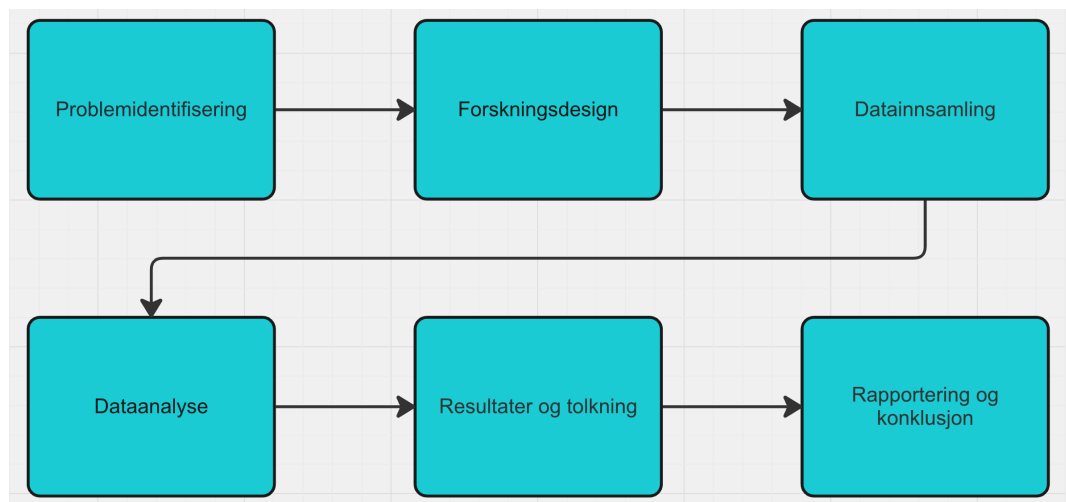
Under dette kapittelet vil jeg belyse valg av metode, forskningsprosess, forskningdesign, utvalg, intervjuguiden som er brukt og avslutningsvis vurdere reliabiliteten bak arbeidet. For å besvare problemstillingen på en best mulig måte har jeg valgt å benytte en kvalitativ metode med et eksplorativt design gjennom individuelle dybdeintervjuer. Formålet med disse undersøkelsene er først og fremst å anskaffe forståelse og grunnlag for tolkning av hvordan det grønne skiftet vil påvirke norsk bygg- og anleggsbransje, og intervjuobjektens forhold til denne prosessen, noe som kan gi indikasjoner på hvordan oppstartsbedrifter kan navigere seg gjennom det grønne skiftet.

3.1 Kvalitativ metode

Denne oppgaven baseres på en kvalitativ metode i form av 13 semistrukturerte dybdeintervjuer. Selv om kvantitative metoder har vært det primære grunnlaget for den vitenskapelige kunnskapsproduksjonen (*Pinker, 2021, referert i Lyngstadås & Hagen, 2024*), er det i denne oppgaven benyttet en kvalitativ metode, da denne metoden ifølge (*Lyngstadås & Hagen, 2024*) fungerer bedre innenfor samfunnsvitenskapelige og humanistiske fag, samt typiske handelshøyskolefag. En kvalitativ metode tilnærming til intervjuer vil gi et mer nyansert bilde av intervjuobjektets oppfatning av undersøkelsen, og sannsynligvis bedre validiteten (*Lyngstadås & Hagen, 2024*).

3.2 Forskningsprosess

Forskningsprosessen benyttet i denne oppgaven består av seks stadier. Det første stadiet omhandler identifisering av problemstillingen som ble utarbeidet etter de tidligere nevnte spørsmålene i punkt 1.1 Bakgrunn: «Hvordan former institusjoner det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen og hvordan kan oppstartsbedrifter navigere seg gjennom dette?». Det andre stadiet, forskningsdesign, tar for seg forskningsdesignet i oppgaven. Under dette stadiet er det utarbeidet en plan og valgt et adekvat design i den hensikt å besvare problemstillingen. Det blir også utøvet en seleksjon av intervjuobjekter som harmonerer med valgte utvalgsstrategi. Det tredje stadiet, datainnsamling, fremkommer gjennom primærdata i form av individuelle dybdeintervjuer og bruk av relevant sekundærdata. Det fjerde stadiet, analyse av data, består av analyser av den innsamlede dataen. Resultater og tolkning er det femte stadiet og fremkommer i punkt 4.0 Empiri. I dette stadiet vil funn fra data relateres til teorikapittelet. Det sjette stadiet, rapportering og konklusjon, vil bestå av en oppsummering av forskningsfunnene og en konklusjon på problemstillingen.

3.3 Forskningsdesign

Det vurderes som hensiktsmessig å benytte et eksplorativt forskningsdesign i denne oppgaven, da det eksisterer lite tidligere forskning på temaet i oppgaven og det primære målet denne undersøkelsen er å undersøke dette temaet nærmere (Silkose et al., 2021 s. 69). Oppgaven er bygget på et eksplorativt design i form

av akademiske artikler, tilgjengelige rapporter og individuelle dybdeintervjuer. Dette har ledet til en dypere forståelse for temaet jeg ønsker å undersøke.

3.4 Utvalg

I den hensikt å innhente relevant data og refleksjoner for å besvare problemstillingen i denne oppgaven har jeg i denne oppgaven vektlagt intervjuer med det som i (*Tjora, 2021*) blir definert som et strategisk utvalg. Et strategisk utvalg er et utvalg basert på systematiske vurderinger for å identifisere hvilke respondenter som er mest relevante og interessante å inkludere i en bestemt studie. Grunnlaget for utvalget av respondenter i denne kvalitative studien er utvelgelse av informanter som av ulike årsaker vil kunne bidra med medreflekterte og kunnskapsbaserte svar innen det aktuelle temaet. Problemstillingen i denne oppgaven er todelt i form av at den først utforsker hvordan institusjoner former det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen, før jeg ønsker å se nærmere på hva oppstartsbedrifter kan gjøre for å navigere seg gjennom disse endringene.

Det totale utvalget i denne oppgaven kan igjen deles inn i to utvalg. Et utvalg består av fagfolk innen bygg- og anleggsbransjen i form av daglige ledere i bedrifter i bransjen og blant annet landskapsentreprenører, -arkitekter og -ingeniører. Dette utvalget er tiltenkt å tilføre kunnskap og refleksjoner rundt den første delen av problemstillingen. Det er også selektert et utvalg bestående av personer med direkte tilknytning til grønne oppstartsbedrifter, som er tiltenkt å tilføre kunnskap i henhold til den andre delen av problemstillingen. Utvalget består av totalt 13 personer.

3.5 Intervjuguide

(*Lyngstadås & Hansen, 2024*) beskriver et kvalitativt forskningsintervju som en samtale mellom minimum to personer, hvor formålet er at intervjuobjektet deler sine erfaringer og meninger rundt et spesifikt forskningsspørsmål. Det ble i denne oppgaven konstruert to uavhengige intervjuguider. En intervjuguide ble konstruert med fokus på spørsmål vedrørende institusjoners rolle i det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen og også mer generelle betraktninger rundt situasjonen i bransjen i dag, muligheter og barrierer. I tillegg ble det utarbeidet en intervjuguide

som er mer rettet mot del to av problemstillingen, som omhandler hvordan oppstartsbedrifter i bransjen kan navigere seg gjennom denne omstillingen. Den første intervjuguiden, som tar for seg den første delen av problemstillingen ble konstruert med formålet om å avdekke hvilke holdninger og tanker fagfolk i bransjen har til muligheter og konsekvenser det grønne skiftet vil medføre. Intervjuguiden starter med formaliteter, etterfulgt av oppvarmingsspørsmål. Deretter er denne intervjuguiden delt opp i fire temaer, hvor de tre første temaene tar for seg status i dag, barrierer og muligheter ved det grønne skiftet og hvem som står til ansvar for en en grønn omstilling. Det fjerde temaet i intervjuet ble på et tidspunkt forkastet, grunnet manglende relevans.

Den andre intervjuguiden som behandlet del to av problemstillingen var bygget opp med en identisk struktur som den første, men fokusert mot respondentenes tanker rundt status for grønne oppstartsbedrifter og det grønne skiftet i dag. Her var det også et mål om å få respondentenes syn og innfallsvinkler på hvilke strategier som oppleves som sentrale for grønne oppstartsbedrifters suksess. Det var ønskelig at intervjuguidene skulle fokuseres mot temaer som oppleves som viktige for respondentene, og med dette bidro til utfyllende svar og perspektiver.

3.6 Reliabilitet og validitet

Her oppsummeres undersøkelsen som ble gjort gjennom intervjuene og dens reliabilitet (pålitelighet) og validitet (gyldighet). Reliabilitet beskrives i *(Lyngstadås & Hansen, 2024, s. 39)* som at andre forskere skal kunne reproducere resultatene ved samme forskningsoppsett, mens validitet blir beskrevet i samme bok som at undersøkelsen måler det den påstår at den skal måle. Det er lagt en innsats i å oppnå begge disse faktorene på en tilfredsstillende måte ved å følge metoder og teknikker på en systematisk og strukturert måte. For å oppnå en god grad reliabilitet ble spørsmålene konstruert på en åpen måte ved benyttelse spørreuttrykk som eksempelvis «*hvorfor*» og «*hvorfor ikke*». Dette ble gjort i den hensikt å ikke påvirke respondentens svar, men heller utvikle et tema respondenten kan svare utfyllende rundt. For å oppnå en tilfredsstillende grad av validitet ble spørsmålene formulert på en klar og presis måte, for å sørge for at det ikke oppsto noen misforståelser. Intervjuguiden ble også på forhånd tilsendt et

familiemedlem som operer aktivt i bransjen for å kvalitetssikre spørsmålene. Det samme familiemedlemmet ble også benyttet i en debriefing etter intervjuene i den hensikt å sørge for at alle svar ble forstått riktig.

4.0 Empiri & Analyse

I dette kapitlet av oppgaven vil jeg behandle de empiriske funnene i form av respondentenes svar, med tilhørende analyse av den primærdata som er innhentet gjennom disse 13 dybdeintervjuene og knytte denne opp mot sekundærdata som er presentert i teorikapitlet. Jeg har valgt å strukturere denne delen ved å kategorisere funnene inn i de tre overordnede temaene fra det teoretiske rammeverket: det grønne skiftet, institusjonelle omgivelser og veivisere for oppstartsbedrifter i det grønne skiftet, med tilhørende undertemaer av relevans. I første del av dette kapitlet tar jeg for meg funnene som er gjort tilknyttet det grønne skiftet, før jeg behandler funnene som belyser de institusjonelle omgivelsene bak denne omstillingen. Avslutningsvis vil jeg utforske hvordan oppstartsbedrifter kan navigere seg gjennom denne omstillingen og se nærmere på hvilke strategier som kan være aktuelle for disse.

4.1 Det grønne skiftet i norsk bygg- og anleggsbransje

Når det gjelder respondentenes oppfattelse av det grønne skiftet i norsk bygg- og anleggsbransje, er de samstemte om at det er en prosess som er iverksatt, men som per dags dato fremdeles befinner seg i en tidlig fase. De er også samstemte om at det grønne skiftet er viktig, og de trekker frem håndtering av klimaendringer som årsak til dette. Når det kommer til hvilke forutsetninger bransjen har for å lykkes med det grønne skiftet, trekkes bransjen i sin helhet frem som en bransje med gode forutsetninger. En respondent begrunner dette med at aktører i bransjen har god kunnskap om natur og økologi, håndverk som varer lenge og arbeid med bestandige materialer. På spørsmål om hvorfor denne omfattende omstillingen er viktig for bransjen, svarer en respondent:

"Slik jeg ser det er det helt avgjørende. Det er både behov og krav om tilpasning til grønnere løsninger. Bransjen, og de enkelte firmaene, må følge med og tilpasse seg. Hvis ikke vil de miste sin konkurransekraft."

Flere av respondentene trekker frem at bygg- og anleggsbransjen er en bransje som står for et betydelig CO2-avtrykk, og derfor har et ekstra samfunnsansvar.

"Det grønne skiftet handler om å ta bærekraftige valg. Og i aller høyeste grad gjelder bærekraft miljøvennlige valg. Så er det slik at i henhold til FN, så finnes det 17 bærekraftsmål. Miljøvennlige produkter kan falle inn under flere av disse målene, men man skal også huske at mange av målene innbefatter sosiale aspekter i samfunnet, som likestilling, fattigdom, utdanning osv... Dette er også viktige faktorer som må være med som en del av det grønne skiftet og ikke kun utslipp tilknyttet arbeid eller produkt."

Flere av respondentene henviser til det grønne skiftet som en overgang eller en transformasjon. Det er også mange av respondentene som påpeker viktigheten av at denne omstillingen må skje over hele samfunnet. Dette samsvarer med de funnene som er gjort gjennom sekundærdata i teorikapittelet.

"Det er et samfunnsansvar å bidra i riktig retning."

4.2 Institusjonelle omgivelser

Respondentene ble spurt om hvem de mener sto ansvarlige for en grønn omstilling i bygg- og anleggsbransjen. Majoriteten av respondentene trekker frem myndighetene som det ansvarlige institusjonelle organet for det grønne skiftet, mens noen valgte å trekke inn oppdragsgivere, bransjeorganisasjoner og bedriftene selv, i tillegg til myndighetene. En respondent svarte at det er bedriftene selv som er ansvarlige, men at myndighetene på et politisk nivå må legge til rette for den grønne omstillingen.

"Stat og kommune må stille krav i anbudsprosessen og de må være villige til å betale de merkostnadene dette medfører. Bedriftene må også ta sitt ansvar ved å gjøre tiltak for minske sine CO2-avtrykk."

Respondentene ble også spurt mer konkret om hva de mener er myndighetenes ansvar når det kommer til den grønne omstillingen i bransjen. Alle respondentene svarte forskjellig, men likevel ganske likt i form av at alle trekker frem politiske virkemidler. Politiske virkemidler som blir trukket frem er eksempelvis sikring av overordnede planer som ivaretar hensynet til miljøet og grønne løsninger, utbedre gode rammevilkår for investeringer i bærekraftige løsninger, stille krav og utvikle støtteordninger.

"Myndighetene må stille krav og utvikle støtteordninger. De må også gå opp veien og tilrettelegge for omstillingen."

Det er flere av respondentene som påpeker at myndighetene må ta ansvar for å tilrettelegge for det grønne skiftet i bransjen. Sitatet ovenfor er selve kjernen i institusjonell teori slik den er definert i teorikapittelet. Det grønne skiftet blir klassifisert som en ny retning og overgang drevet frem av institusjonelle organer av respondentene gjennom dybdeintervjuene. Ved å benytte modellen som er fremlagt i kapittelet om institusjonell teori kan jeg utforske sammenhenger mellom de tre nivåene som er presentert i denne modellen og funnene fra den empiriske delen av denne oppgaven. Det første nivået i modellen, de forankrede institusjonene, kommer tydelig frem i den empiriske dataen gjennom at flere av respondentene understreker at den økende bevisstheten rundt dagens miljøproblematikk har blitt en sentral norm i bransjen. Myndighetenes initiativer har bidratt til å forme disse normene slik at både aktørene i bransjen og forbrukerne nå ser på bærekraft som en nødvendighet snarere enn et valg. Dette skiftet i holdninger illustrerer hvordan de forankrede institusjonene spiller en avgjørende rolle i det grønne skiftet.

"(...) Vi opplever jo et økt fokus på miljø fra samfunnet og at kundene også nå er interesserte i å finne de riktige miljøvennlige løsningene."

Det andre nivået i modellen, det politiske, økonomiske og juridiske miljøet, blir aktuelt gjennom at noen av respondentene nevner at myndighetenes innføring av strenge miljøreguleringer, som blant annet krav til miljøvennlige løsninger og reduserte utslipp, har tvunget bransjen til å tilpasse seg nye standarder.

"De enkelte aktører har ansvar for sin egen deltagelse, men det må tilrettelegges for dette politisk."

Her oppstår en interessant konflikt. Dette nivået omfatter både de lover og forskrifter som krever at bransjen oppfyller bestemte miljøstandarder, men også institusjoners rolle innen det økonomiske aspektet. Institusjoner kan ifølge teorien tilby økonomiske insentiver til eksempelvis selskaper som investerer i grønn teknologi eller satser på miljø og bærekraft på en annen måte. Det er en bred enighet blant respondentene om at myndighetene ikke oppfyller denne rollen og på spørsmål om myndighetene gjør nok svarer en respondent:

"Nei. Bærekraftige løsninger burde vært berettiget støtteordninger, som stadig blir dårligere."

Det tredje nivået, nivået som omhandler de strukturer og systemer som styrer transaksjoner, blir belyst gjennom innspill fra respondentene som bekrefter misnøyen med de økonomiske insentivene fra myndighetene. Respondentene er utelukkende positive til mulighetene som oppstår og har oppstått i markedet som en konsekvens av det grønne skiftet, men mange mener samtidig at det ofte blir for høye kostnader knyttet til valg av grønne løsninger.

"I vårt område så gjør de definitivt ikke nok. De er ikke villige til å ta merkostnadene."

Det siste elementet i modellen tar for seg de beslutningene som aktørene i bransjen foretar som en konsekvens av de tre ovennevnte nivåene av institusjoner. Her svarer majoriteten av respondentene at bedriftene de er engasjert i jobber

aktivt med å imøtekomme de institusjonelle forventningene. Flere respondenter trekker likevel frem det faktum at det er varierende respons blant aktørene i bransjen og dette aspektet vil analyseres senere i dette kapitlet.

På spørsmålet om respondentene opplever at myndighetene gjør nok for å tilrettelegge for den grønne omstillingen i bransjen, svarer altså en overvekt av utvalget at myndighetene ikke gjør nok. En respondent peker på at det ikke er gode nok støtteordninger og en annen nevner at myndighetene jobber for tregt med endringer og er nødt til å rette fokuset mot å stille de rette miljøkravene. En annen respondent tar myndighetene til dels til forsvar, ved å anerkjenne at det er snakk om endringer som må gjøres i allerede dypt integrerte systemer og i en relativt stivhengig bransje.

"Tja, si det... Det er nok ikke så enkelt for myndighetene heller. Det er nok en treg materie å endre. Staten klarer ikke å betale dette gildet i sin helhet som en kvikkfiks, alle må bidra. Og for at det skal skje frykter jeg at det er behov for for mye tid. Det er ikke gjort over natten. Det er mange sektorer i samfunnet hvor løsningene ikke er på plass enda."

4.2.1 Muligheter og drivkrefter bak grønn omstilling

Respondentene ble spurt om hva som oppleves som de viktigste drivkreftene bak det grønne skiftet i den norske bygg- og anleggsbransjen. Her var svarene varierte. Noen mener at miljø og klimaendringer i seg selv er en drivkraft, mens mange trekker igjen frem institusjonelle organer som eksempelvis myndighetene og kommuner som en viktig drivkraft bak omstillingen.

"Krav fra myndigheter tvinger mange ganger frem grønne løsninger, og kunnskap og vilje til endring er drivkrefter bak den grønne omstillingen."

At mange respondenter peker på at krav fra myndighetene er en viktig drivkraft for gjennomføring av det grønne skiftet i bransjen samsvarer med funnene i teorikapitlet hvor det trekkes frem hvordan man kan anvende institusjonell teori for å utforske det grønne skiftets virkninger. Her presenteres forskningsfunn som

konkluderer med at institusjonelle endringer er nødvendige for å oppnå miljøvennlige og bærekraftige endringer. Samme artikkel nevner også at Norge er et land med gode forutsetninger for å lykkes med det grønne skiftet, basert på at forskningen i denne artikkelen peker mot at Norge er et land med gode institusjonelle kapasiteter. En respondent retter fokus mot kundenes forventninger når han blir spurt om drivkrefter bak det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen. Kunders forventninger og myndighetenes krav er en fellesnevner i svarene fra flesteparten av respondentene når de blir spurt om drivkreftene de selv oppfatter som avgjørende for omstillingen. Det virker til å være en bred konsensus om at dette er de mest betydningsfulle drivkreftene bak det grønne skiftet i bransjen.

"Helt klart kunders forventninger og at vi stadig blir minnet på at vi står foran en krise, så vi som bedrift ønsker og bidra til å redusere denne krisen. Vi ser også at yngre arbeidstakere har stort fokus på dette og siden vi ønsker å tiltrekke oss disse er tiltakene viktig. Men først og fremst gjør vi det fordi vi kjenner på ansvaret for å bidra til å redusere denne krisen og endre holdningene våre. Når det kommer til klimaendringer er det regelverk og politiske føringer som styrer dette i all hovedsak (...)."

På spørsmål om hva respondentene oppfatter som de mest betydningsfulle mulighetene ved en grønn omstilling er også svarene varierte, men etter å ha gjennomført alle dybdeintervjuene blir det tydelig at respondentene mener at bransjen på et generelt grunnlag har gode muligheter.

"Det spørsmålet har to sider: man må fase ut fossil energi og iverksette grønne tiltak for et bedre klima lokalt, nasjonalt og globalt. En utfasing av fossil energi vil i seg selv redusere CO2-utslippene og alternativene vil gi positive ringvirkninger. Grønne tiltak ut over dette kan være å bringe naturen tilbake til byen, for å si det litt enkelt og banalt. Og det er ikke vanskelig å gjennomføre om en bare vil. For eksempel vil mer natur i tettbebygde områder i seg selv bidra til å senke temperaturen, samt mye annet positivt for et bedre lokalklima. Drivkreftene er at vi alle ønsker å bedre klimaet, lokalt og globalt."

En respondent svarer på samme spørsmål ved å rette fokus tilbake på myndighetenes rolle som en drivkraft bak omstillingen:

"(...) Det må komme krav fra det offentlige og som nevnt tidligere så må de være villig til å betale merkostnadene ved dette."

I teorikapittelet presenteres forskning som argumenterer for at det grønne skiftet vil fremme muligheter for intern innovasjon i en sektor. En respondent svarer, når spurt om mulighetene som oppstår gjennom det grønne skiftet i bransjen, at respondenten opplever en høy grad av innovasjon som følge av den grønne omstillingen i bransjen:

"Slik jeg ser det så er det et enormt kappløp for å være innovatører innenfor bransjen vår."

Dette er et interessant perspektiv, men i og med at det kun er en av respondentene som nevner innovasjon som en mulighet, vurderes ikke denne meningen som representativ for aktørene i denne oppgaven. De empiriske funnene i denne oppgaven har altså ikke støttet opp under dette, og dette virker til å kunne være en konsekvens av det respondentene omtaler som særs høye kostnader knyttet til bærekraftig og miljøvennlig teknologi.

Flere av respondentene peker også på idealistiske holdninger som pådrivere bak den grønne omstillingen i bygg- og anleggsbransjen. På spørsmål om hva de viktigste drivkreftene bak det grønne skiftet i bransjen er, svarer en respondent:

"For oss, nesten ideologisk. For mange andre, økonomi og frykten for å ikke være relevant, fremfor det politiske."

4.2.2 Barrierer for grønn omstilling

Når respondentene i utvalget blir spurt om hva de tenker er barrierer for aktørene i den norske bygg- og anleggsbransjen, er svarene varierte. Flere av respondentene trekker frem økonomiske aspekter, eksempelvis driftskostnadene ved å velge de mest miljøvennlige løsningene, som en viktig barriere for grønn omstilling i

bransjen. En respondent mener at det skapes barrierer ved at det er manglende krav og støtteordninger for tunge investeringer. En annen respondent mener at ønsket om det grønne skiftet ikke alltid medfører praktisk gjennomførbarhet:

"I mange tilfeller er ikke ønsket etterfulgt av praktisk gjennomførbarhet. Det kan dreie seg om kapasitet på strømmettet på en elektrisk byggeplass eller tilgang på elektriske maskiner innen et segment."

Denne uttalelsen fra en respondent illustrerer en misnøye med gapet mellom hva institusjonene ønsker og hva som faktisk kan gjennomføres.

Det er fra tidligere kjent at det er en krevende prosess å erstatte etablerte teknologier i en bransje og utvalget ble spurt om de opplever at tempoet på det grønne skiftet i bransjen påvirkes av en stivhengighet i bransjen til gammel teknologi. Her er utvalget uenig. Omtrent en tredjedel svarer at de ikke opplever at omstillingen går noe tregere, mens en tredjedel mener at den grønne omstillingen i den norske bygg- og anleggsbransjen går tregere grunnet denne stivhengigheten til gammel teknologi og prosedyrer. Den resterende tredjedelen mener at tempoet på gjennomføring av den grønne omstillingen i bransjen bare til en viss grad påvirkes av bransjens evne til å adoptere ny teknologi. En respondent svarer at økt forståelse og kunnskap leder til aksept og benyttelse av nye teknologier. At omstillingens trege tempo skyldes stivhengighet benektes av en respondent som heller mener at dette heller skyldes eksterne regler og krav. En annen respondent sier at omstillingen vil ta tid, med mindre det kommer sterkere økonomiske insentiver fra myndighetene. På spørsmålet om aktørene opplever stivhengighet i bransjen som et hinder for fremgang svarer en respondent:

"Til en viss grad, men ved prosesser som inkluderer involvering ser vi en betydelig økt forståelse og vilje til å benytte nye teknologier."

En respondent trekker også inn usikkerhet som en barriere og sikter da til usikkerhet til videre utvikling av myndighetenes fremtidige reguleringer. Denne usikkerheten kan regnes som en form for mislykket koordinering mellom aktørene

i bransjen og institusjonene som fungerer som regulerende myndighet. Mislykket koordinasjon nevnes i teorikapittelet som en av de arketyriske institusjonelle barrierene som oppstår for bedrifter som satser på grønn drift. Mislykket koordinering viser seg å være en reell institusjonell barriere for grønn omstilling og påvirker bedriftenes forretningsbeslutninger, i form av at aktører savner et bedre samarbeid mellom aktørene og institusjonene. En respondent svarte at bedriften til respondenten var mye lenger fremme i den grønne omstillingen enn det som var krav fra det offentlige. Dette vitner om at den implementerte politikken til myndighetene ikke alltid koordineres eller samstemmer med bedrifters investeringsbeslutninger.

"Vår erfaring er at det offentlige stiller for lave krav til grønt skifte i bygg- og anleggsbransjen hvor vi holder til. Vi som bedrift er mye lenger fremme enn hva det offentlige stiller krav om, men vi kan heller ikke ta tunge investeringer i fossilfrie maskiner hvis vi ikke kan dekke det inn igjen gjennom prisene ut til kunde."

Idealistiske perspektiver blir igjen trukket frem som et element som kan påvirke omstillingen. Det helhetlige inntrykket som er opparbeidet gjennom dybdeintervjuene er at institusjonelle organer ikke nødvendigvis alltid følger opp det de selv uttrykker at ønsker skal skje. Dette gapet blir altså nevnt igjen av en annen respondent. Dette misforholdet mellom institusjoners krav og forventninger og de handlinger som faktisk blir gjennomført, er av svært aktuell karakter for den endelige konklusjonen i denne oppgaven.

"Selv idealistene stemte elektrifisering ned når det ble dyrere for dem. (...) Litt av det samme ser vi hos myndighetene, spesielt på et lokalt nivå. Idealistene er tydelige på at det må handles nå, men vil ikke betale. Kundene vil heller ikke betale og da står man der (...)."

På spørsmålet om respondentene mener myndighetene gjør en god nok jobb for å tilrettelegge for at en grønn omstilling i bransjen skal skje, er det en relativt bred enighet blant respondentene om at det ikke blir gjort nok, slik ting er nå. En

respondent forteller om sin opplevelse av at de større kommunene tar noe ansvar, mens det hos de mindre kommunene er en mangel planleggere som kan ivareta hensyn til miljø og klima i den overordnede planleggingen i kommunen.

"Jeg er litt usikker på om kunnskapsgrunnlaget for grøntanleggsbransjen er stor nok hos myndighetene."

Skepsis til nytt utstyr sammen med mangelen på aktører som velger å investere i bærekraftige anleggsmidler trekkes også frem som barrierer for omstillingen i bransjen. Når spurt om hvilke barrierer som bremser omstillingen i bransjen i dag, svarer en respondent:

"(...) selvsagt det mer seriøse svaret, som er en miks av økonomiske insentiver, egeninteresse og ikke minst vilje til endring. Mye står på vilje (...)"

Det er som tidligere nevnt i analysen flere barrierer aktørene i bransjen mener er betydningsfulle, men det blir også tydelig gjennom dybdeintervjuene med respondentene at økonomi er en barriere som går igjen som en fellesnevner i svarene. Basert på funnene i denne studien regnes dette som den mest avgjørende barrieren som bremser dagens utvikling av det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen. Dette bekrefter teorier fremlagt i teoridelen som anerkjenner at valg av grønne løsninger og reduksjon av utslipp er en kostbar overgang for bedrifter. Det eksisterer også forskning som argumenterer for at kostnadene knyttet til en grønn omstilling burde ses på som en investering, og dette er teori som er med i betraktning i den endelige konklusjonen av oppgaven. Som en del av overgangsteoriene i det teoretiske rammeverket blir også overgangen til et grønnere samfunn og en grønn omstilling beskrevet som en svært kostbar overgang for de involverte parter, i teoriens begrunnelse for behov for institusjonelle krefter som drivkraft bak en slik overgang. Med utgangspunkt i denne forskningen burde institusjoner støtte aktørene gjennom økonomiske insentiver. På spørsmålet om opplevde barrierer svarer en respondent:

"I mange tilfeller ender dette opp som et økonomisk spørsmål. Elektrifisering og kortreiste alternativer blir for kostbart sett opp imot import og/eller bruk av dieseldrevet utstyr."

4.2.3 Aktørenes respons til institusjonelle forventninger og krav

Flere respondenter påpeker at det er store skiller mellom aktørene i bransjen ved at større og veletablerte bedrifter har bedre forutsetninger for å lykkes med den grønne omstillingen, enn mindre og ferskere bedrifter. Det kommer også frem fra en respondent at det er et tydelig skille mellom aktører som genuint er opptatt av å innarbeide mer miljøvennlige prosedyrer og rutiner, og de aktørene som kun gjør det som kreves.

"Det er en stor strekk i laget. Mange aktører kjører på som tidligere. Det er noen aktører som gjør det de blir pålagt av det offentlige og/eller det som fremkommer i forbindelse med anbud, mens andre aktører virkelig omstiller og tror på at vi må ta tak i dette for å utgjøre en forskjell. Det er stadig flere løsninger som kommer mer opp på bordet (...)."

Respondenten påpeker altså at noen bedrifter har en genuin interesse i å bidra med miljøvennlig drift, en form for idealistisk praksis. Denne graden av idealisme er en betydningsfull faktor for hvilken grad av engasjement man kan forvente av de ulike aktørene under den grønne omstillingen. En annen respondent påpeker samme skjevfordeling i engasjement fra aktørene i bransjen til å følge de retningslinjer og krav som kommer fra institusjonelle organer.

"Et fåtall bedrifter har kommet godt i gang, mange er litt i gang, mens resten venter og observerer (...)."

Det ovennevnte sitatet blir utdypet av respondenten som at det er en kombinasjon av at noen aktører har et mer genuint ønske om å bidra til et bedre miljø, og at det er en mange aktører som finner kostnadene knyttet til bærekraftig drift blir for store. En respondent understreker det nevnte skillet mellom aktørene i bransjen ved å si:

"(...) Mange firmaer vil ikke være med på denne utviklingen, og vente å se hva som skjer. Resultatet er at virksomheter som ikke velger å være med på utviklingen, vil henge stadig lenger etter. Når de da etter vært ikke får mulighet til å levere deres produkter, så vil de forbli veldig små, eller forsvinne."

Denne uttalelsen er interessant fordi det tidligere i analysen er presentert en mening fra en respondent som mente at bedriften respondenten var engasjert i var langt foran det som var påkrevd av myndighetene når det kom til den grønne omstillingen. Dette belyser den sprikende graden av innsats som legges inn av de ulike aktørene i bransjen i den grønne omstillingen.

Respondentens beskrivelse av viljen aktørene har til endring peker igjen mot økonomiske begrensninger og idealistiske holdninger.

I teoridelen ble artikkelen (*Oliver, 1991*) trukket frem som en kritikk av institusjonell teori og for å belyse det faktum at ikke alle aktører nødvendigvis overholder de krav som kommer fra institusjonelle organer. Den empirien som er presentert i denne oppgaven gjennom de individuelle dybdeintervjuene støtter godt opp under denne teorien, da flere respondenter fortalte om varierende grad av engasjement fra noen av aktørene i bransjen. Empirien ga riktignok et inntrykk av at dette hovedsaklig skyldes økonomiske faktorer og dette er en vinkling som ikke fremkommer i artikkelen til (*Oliver, 1991*).

4.3 Veivisere for oppstartsbedrifter i det grønne skiftet

På et innledende spørsmål om hvordan respondentene oppfatter dagens status for grønne oppstartsbedrifter, svarer majoriteten at det er et relativt ferskt marked. En respondent som har tilknytning til skalering av en bedrift i bygg- og anleggsbransjen svarte følgende under intervjuet:

"Det er et ungt, men «up and coming» marked. Vedtatte internasjonale, nasjonale og ikke minst påfølgende kommunale vedtak og større krav til bærekraftig

utvikling på alle plan, gjør at det er et stort marked som krever mye nytenkning og vilje til satsing, både fra oppdragsgiver og entreprenør."

En respondent vektlegger en fordel grønne oppstartsbedrifter har ved at allerede etablerte bedrifter er nødt til å omstille seg for å møte institusjonelle krav, mens nye virksomheter ikke trenger å gå gjennom en omstilling. Respondenten mener videre at dette kan telle positivt for de ferske bedriftene ved at de på denne måten kan forstyrre markedet og markedsmekanismene.

Størrelsen på bedriftene og ressursene de innehar blir også trukket frem av flere respondenter som en betydelig faktor for realisering av grønne tiltak for bedriftene i bransjen.

"De store aktørene får det til - det er nok vanskeligere for de mindre aktørene."

Dette kan tolkes som en utfordring for grønne oppstartsbedrifter, da oppstartsbedrifter naturlig nok sammenlignet med mer veletablerte bedrifter er mindre og har en knappere tilgang på ressurser. På spørsmål om respondentene opplever at grønne oppstartsbedrifter har fordeler fra et konkurranseperspektiv, er respondentene i stor grad enige i at de har dette, men det er forskjeller rundt hvilke fordeler respondentene svarer at nye bærekraftige satsninger innehar. En respondent trekker frem at bedrifter som satser på miljø og bærekraft gjør seg attraktive for rekruttering av verdifulle ansatte og anerkjennelse fra store både private og offentlige oppdragsgivere som fordeler en grønn satsing kan medføre for oppstartsbedrifter. En annen respondent nevner det store potensialet for å kapre markedsandeler som en fordel. Når det kommer til hva respondentene tenker kan være barrierer grønne oppstartsbedrifter kan møte, trekker en respondent frem risikoen for at bedriftene går ut med høye investeringskostnader og som likevel ikke klarer å levere levedyktige prosjekter.

Nok en gang blir kostnadene trukket frem som en viktig barriere for bedrifter som satser på miljø og bærekraft.

På spørsmål om hva respondentene mener er myndighetens ansvar mener en respondent at dette innebærer å utvikle gode rammevilkår for investering i bærekraftige løsninger.

4.3.1 Grønt entreprenørskap

Respondentene ble spurt om deres tanker rundt viktigheten av grønt entreprenørskap. Alle respondentene var samstemte i at denne typen entreprenørskap var viktig for den videre utviklingen i samfunnet. En respondent trekker frem sin egen oppfattelse av at eksisterende virksomheter følger en passiv strategi hvor de tilpasser seg endringene fremfor å se muligheter for å aktivt kapitalisere på omstilling til en bærekraftig økonomi, når respondenten drøfter rundt viktigheten av grønt entreprenørskap. En annen respondent svarer følgende:

"Så lange man har tro på forskningen som viser pågående og kommende klimaendringer, vil det være uendelig med muligheter til å utvikle og bygge bedrifter med kunnskap og fokus på bærekraftig produksjon og leveranser."

Respondentene er igjen samstemte når de blir bedt å se for seg utviklingen av grønt entreprenørskap i samfunnet fremover. Dersom grønne oppstartsbedrifter er dyktige nok vil de på et tidspunkt kunne bli markedsledende i sine markeder, mener en respondent.

Det blir i det teoretiske kapittelet beskrevet hvordan grønne oppstartsbedrifter spiller en kritisk rolle i å drive det grønne skiftet fremover i samfunnet, herunder også i bygg- og anleggsbransjen.

4.3.2 Strategier for grønne oppstartsbedrifter

En av respondentene beskrev viktigheten av at grønne oppstartsbedrifter satser på proaktive strategier, fremfor reaktive strategier. Basert på det teoretiske rammeverket er dette også gjeldende for tradisjonelle oppstartsbedrifter, da tradisjonell vekststrategi vektlegger viktigheten av planlegging, utarbeidelse og gjennomføring av gjennomtenkte strategier. En annen respondent mente at det ikke var noen spesiell forskjell på overordnet strategi hos en oppstartsbedrift

sammenlignet med bedrifter på et senere tidspunkt i livssyklusen Når respondentene ble spurt om hva de anser som avgjørende muligheter og barrierer for grønne oppstartsbedrifter svarer en respondent:

"I dag er det liten forskjell, bortsett fra markedsføringen... Dette har sammenheng med manglende kunnskap om hva (den grønne) omstillingen egentlig går ut på."

Respondentene ble videre spurt om muligheter og barrierer de opplever som aktuelle for nye bærekraftige satsninger:

"Er man tidlig ute får man et kunnskaps- og erfaringsfortrinn som gir gode muligheter til å sette seg godt inn i gjeldende rammebetingelser, men også forsøke å finne ut hva man faktisk tror kommer av rammebetingelser som følge av store overordnede internasjonale, nasjonale og kommunale avtaler og krav. Endrede rammebetingelser kan være vanskelige å forutse. Men mange av dagens satsninger på mer miljøvennlige og bærekraftige virksomheter har hatt og har en relativt høy kostnad. Skiftende politiske regimer må være villige til å ta denne kostnaden (...)"

Respondenten trekker her inn usikkerhet som en mulig barriere for vekst i grønne oppstartsbedrifter. Usikkerheten rundt de neste institusjonelle endringene er også tidligere påpekt i denne oppgaven. Artikkelen (Gao & McDonald, 2022) omhandler hvordan oppstartsbedrifter kan navigere seg gjennom usikkerhet knyttet til reguleringer fra institusjonelle organer. I denne artikkelen foreslår forskerne at en strategi oppstartsbedrifter kan sikte mot for å bedre beherske denne usikkerheten er samhandling. Med samhandling sikter de til at oppstartsbedrifter sammen med institusjoner kan utvikle reguleringer og krav. Dette står i strid med antakelser i institusjonell teori, hvor institusjoner gjerne anses som allmektige og allvitende (Gao & McDonald, 2022). En respondent underbygger den ovennevnte bekymringen ved å uttale:

"Jeg tror det ville vært mye bedre for start-ups om de fikk lov til å ta del i utviklingen av alle disse kravene som stadig dukker opp... Da ville kanskje

kravene blitt litt mer realistiske, og det ville jo vært bra for alle parter, tenker jeg."

(Gao & McDonald, 2022) trekker i sin artikkel frem eksempler på situasjoner i industrier hvor statlige institusjoner mener de forstår seg på ny teknologi, men hvor det viser seg at tidligere ansatte i den aktuelle institusjonen erkjenner er underskudd av kunnskap når det kommer til den nye teknologien. Som tidligere beskrevet er usikkerheten knyttet til de fremtidige institusjonelle retningslinjene en betydningsfull faktor, og respondenter har også nevnt dette som en barriere for videre vekst for grønne oppstartsbedrifter.

4.3.3 Green washing som en strategi

Respondentene ble spurt om de hadde noen erfaring med aktører som benytter seg av "green washing" som en strategi. På dette mente en respondent at alle aktørene, med noen få unntak, bedrev "green washing". En annen respondent uttrykte at respondenten hadde erfaring med dette begreper gjennom ulike prosjekter respondenten hadde vært en del av:

"Vi har hatt forespørsler som vi føler er veldig styrt av at den aktuelle oppdragsgiver må vise sin kunde at de tar dette på alvor eller at kunden er veldig opptatt av at de utad kan vise til at sitt produkt eller sitt bygg eller hva det måtte være, har vært bærekraftig utviklet."

Det teoretiske perspektivet på "green washing" berettet om en dette fenomenet som en markedsføringsatferd som kunne benyttes av oppstartsbedrifter i den hensikt å møte lavere risiko og spare kostnader. Alternativet som ble presentert i de aktuelle studiene er å forbedre sine det grønne aspektet av produktet eller tjenesten deres og ikke la seg fremprovosere til "green washing". Det kommer i dag stadig strengere regler for å bekjempe dette fenomenet fra institusjonelle organer i Norge (Røberg, 2023) og det fremkommer også i artikkelen som tok for seg dette fenomenet at det regnes som en uetisk metode å drive virksomhet på. På bakgrunn av dette vurderes ikke "green washing" som en anbefalt strategi for grønne oppstartsbedrifter.

4.3.4 Strategier i veien mot en sirkulær økonomi

I det teoretiske rammeverket blir rollen oppstartsbedrifter har i overgangen mot en sirkulær økonomi belyst. Her konkluderes det igjen med at oppstartsbedriftene er sentrale drivkrefter i overgangen til en sirkulær økonomi. Dette bygger på antagelsen om at grønne oppstartsbedrifter fokuserer på strategier som tar hensyn til ressursforbruk. Disse antagelsene bekreftes av respondentene som reelle. Teorien argumenterer videre for at oppstartsbedrifter er godt egnet for å ta i bruk sirkulære forretningsmodeller basert på at de ofte ikke allerede innehar forankrede modeller. Dette samsvarer godt med det en annen respondent nevnte og som er beskrevet tidligere i dette kapitlet som fordelene en grønn oppstartsbedrift vil ha ved å ikke operere med forankrede forretningsmodeller. Et annet moment som trekkes frem i artikkelen om sirkulære forretningsmodeller er den positive effekten det kan ha å ha en mentor. En av respondentene nevnte nettopp dette som en fordel:

"Jeg er jo så heldig at jeg har en far med erfaring i samme bransje som jeg nå holder på i. Han har fungert litt som en veileder og sparringspartner for meg gjennom litt tøffe perioder for businessen (...)"

I tillegg peker forskningen som er utført på oppstartsbedriftenes rolle mot en sirkulær økonomi på viktige strategier innen sirkulærøkonomiske prinsipper som minimering av avfall, gjenbruk av ressurser og forlengelse av produkters livssyklus som essensielle strukturer for å oppnå en sirkulærøkonomisk struktur i grønne oppstartsbedrifter. Dette vurderes som strategier en grønn oppstartsbedrift allerede vil være godt kjent med og dette støttes også av de empiriske funnene som er gjort.

5.0 Konklusjon

Formålet med denne studien var å få en dypere forståelse av hvordan institusjoner påvirker og former det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen, og også utforske hvilke strategier som er hensiktsmessige å benytte for grønne oppstartsbedrifter gjennom denne omfattende grønne omstillingen. Ved å kombinere data fra det teoretiske rammeverket, dybdeintervjuer og analyser av disse funnene, kan jeg trekke ut de mest aktuelle faktorene for en besvarelse av problemstillingen i denne oppgaven.

Ut ifra den data som er opparbeidet ble det nærmest umiddelbart klart at institusjonene, i all hovedsak de politiske institusjonene som myndighetene, er de som besitter det overordnede ansvaret for utformingen av det grønne skiftet i bransjen. Dette innebærer implementering av reguleringer, økonomiske insentiver og andre initiativer. Det som derimot også blir tydelig gjennom dybdeintervjuene er at aktørene i bransjen ikke opplever at myndighetene forvalter dette ansvaret på en tilfredsstillende måte. Spesielt kostnadene knyttet til bærekraftig drift, og misforholdet mellom det som av institusjonene uttrykkes ønskelig og det som faktisk blir gjennomført blir vektlagt som barrierer aktørene i bransjen møter. Aktørene i bransjen mener myndighetene må tilrettelegge for en grønn omstilling i bransjen og etterlyser flere initiativer på dette. Det er også gjort funn som indikerer at når myndighetene først handler, så har dette en stor påvirkning på bransjen.

Ifølge utvalget må myndighetene også i større grad tilrettelegge for omstillingen økonomisk. De høye kostnadene ved å velge miljøvennlige løsninger viser seg å være en avgjørende barriere for videre utvikling av den grønne omstillingen og for bærekraftig innovasjon. Dette underbygges av forskning fra det teoretiske rammeverket, som argumenterer for at økonomiske insentiver er svært betydningsfullt for overgangen til et mer bærekraftig samfunn. Videre har det vært av interesse å utforske sammenhengen mellom idealistiske tankesett og grad av forpliktelse til den grønne omstillingen. Det kom frem fra undersøkelsene at noen aktører har en genuin interesse for å bidra mot et bedre miljø og klima, og disse aktørene vurderes som de mest sentrale for det grønne skiftet i bransjen.

Når det kommer til den delen av problemstillingen som spør om hvordan oppstartsbedriftene kan navigere seg gjennom de institusjonelle kreftene den grønne omstillingen medfører i bransjen, endte jeg opp med et uventet resultat. Innledningsvis var min opprinnelige hypotese at oppstartsbedriftene ble påvirket av eksterne institusjonelle krefter i møte med det grønne skiftet i bransjen, slik den institusjonelle teorien antyder. Jeg ønsket derfor å kartlegge hvordan oppstartsbedriftene kunne navigere seg gjennom denne omstillingen på en god måte. Det blir imidlertid tydelig at oppstartsbedriftene selv spiller en ledende rolle i å fremme det grønne skiftet i bransjen. Empiriske funn fra begge utvalgene avdekker at oppstartsbedriftene faktisk kan anses som pådriverne bak omstillingen. Dette resultatet viser at oppstartsbedrifter ikke bare er passive mottakere av institusjonelt press, men snarere avdekker funnene i denne studien at disse bedriftene er aktive aktører som kan fungere som katalysator bak bærekraftige endringer.

Jeg hadde en forutinntatt mening om at oppstartsbedriftene i stor grad ble påvirket av de institusjonelle retningslinjene i bransjen, men i løpet av denne oppgaven har jeg fått innsikt nok til å se på dette på en ny måte. Den empiriske dataen innhentet vurderer usikkerheten knyttet til fremtidige institusjonelle retningslinjer som kanskje den viktigste barrieren. Med utgangspunkt i forskningen som anbefaler oppstartsbedrifter å overkomme denne barrieren ved å heller forsøke å samarbeide med institusjonene med å utvikle reguleringer og krav. Derfor kan det argumenteres for at denne usikkerheten, som er beskrevet som en barriere, heller kan ses på som en mulighet for de grønne oppstartsbedriftene med forbehold om at aktørene aktivt søker mot en slik prosess. Det er også alternative strategier som har dukket opp gjennom analysene, men til tross for noen forskjeller, er dette strategier med mange likhetstrekk til tradisjonelle vekststrategier. Grønne oppstartsbedrifter anbefales på grunnlag av undersøkelsene utført å aktivt søke mot å samarbeide med institusjonene om å utvikle de institusjonelle virkemidlene.

6.0 Begrensninger i forskningsprosessen

Jeg mener at funnene som er blitt presentert i denne oppgaven er interessante og hensiktsmessige for å få avdekke de mest sentrale faktorene som kan svare på problemstillingen. Det er utført en grundig selektering i den hensikt å oppnå et så representativt utvalg som mulig av respondenter. Jeg har forsøkt å velge respondenter som kunne tilføre et bredt spekter av perspektiver innen den norske bygg- og anleggsbransjen, inkludert respondenter med tilknytning til veletablerte bedrifter og grønne oppstartsbedrifter. Likevel ønsker jeg å påpeke denne studiens begrensninger.

Denne studien er ikke utført med et utvalg av stort nok volum til å anses som representativ for lesere som ønsker å benytte funnene til videre forskning. Dette lave volumet går negativt ut over graden av validitet og reliabilitet. Antallet respondenter er begrenset og dette medfører naturlig nok begrensninger. Jeg mener imidlertid at denne studien kan brukes som en indikasjon og en inspirasjon i videre forskning på tematikken.

7.0 Litteraturliste

- Andrews-Speed, P. (2015). Applying Institutional Theory to the Low-Carbon Energy Transition. *Energy Research and Social Science*. Side 1-15.
- Bergset, L., Fichter, K. (2015). *Green start-ups - a new typology for sustainable entrepreneurship and innovation research*. Journal of Innovation Management. Volum 3. Side 118-144.
- Coenen, L., Benneworth, P. (2012). *Toward a spatial perspective on sustainability transitions*. Research Policy. Volum 41. Side 968-976.
- Cote, C. (2021, 13. april). *Making the business case for sustainability*. Harvard Business School. <https://online.hbs.edu/blog/post/business-case-for-sustainability>
- Dacin, M. T., Oliver, C., Roy, J. (2007). The Legitimacy of Strategic Alliances: An Institutional Perspective. *Strategic Management Journal*. Volum 28. Side 171.
- Dahl, R. (2010). *Green Washing Do You Know What You're Buying?*. Environmental Health Perspectives. Volum 118. Side 249.
- Ekins, P., Zenghelis, D. (2021). The costs and benefits of environmental sustainability. Volum 16, Side 949-965.
- Ferguson-Cradler, G. (2024). *Institutionalism, the corporation, and the climate crisis*. The Anthropocene Review. Volum 0. Side 1-22.
- Gao, C., McDonald, R. (2022). *Shaping Nascent Industries: Innovation Strategy and Regulatory Uncertainty in Personal Genomics*. Harvard Business School. Volum 67. Side 1-53.
- Gans, J., Scott, E. L., Stern, S. (2018). *Strategy for start-ups*. Harvard Business Review. Volum 96. Side 44-51.
- Geels, F. W. (2002). *Technological transitions as evolutionary reconfiguration processes: a multi-level perspective and a case-study*. Research policy. Volum 31. Side 157-1274.
- Geels, F. W. (2011). *The multi-level perspective on sustainability transitions: response to seven criticisms*. Research policy. Volum 31. Side 24-40.

- George, B., Baekgaard, M., Decramer, A., Audenaert, M., Goeminne, S. (2020). *Institutional isomorphism, negativity bias and performance information use by politicians: A survey experiment*. Public Administration. Volum 98. Side 24.
- Grødem, O. (2023). *Sponsorarbeid - en del av det grønne skiftet?: En kvalitativ studie om hvordan det grønne skiftet påvirker norske energiselskaps sponsorarbeid* [Mastergradsavhandling]. Norges Idrettshøgskole.
- Hanna, B., Xu, G., Wang, X., Hossain, J. (2023) *Blockchain-enabled humanitarian supply chain management: sustainability and responsibility*. Blockchain in a Volatile-Uncertain-Complex-Ambiguous World. Side 251-176.
- Hodgson, G. M. (2016). *What are institutions?*. Journal of Economic Issues. Volum 40. Side 1.
- Hoff, J. V., Rasmussen, M. M. B., Sørensen, P. B. (2021). *Barriers and opportunities in developing and implementing a Green GDP*. Ecological Economics. Volum 181. Side 1-8.
- Jørgensen, U. (2012). *Mapping and navigating transitions—The multi-level perspective compared with arenas of development*. Research Policy. Volum 41. Side 996-1010.
- Kivimaa, P., Brisbois, M. C., Jayaram, D., Hakala, E., Siddi, M. (2022). *A socio-technical lens on security in sustainability transitions: Future expectations for positive and negative security*. Futures. Volum 141. Side 2-10.
- Klomsten, M., Kanda, W., Bienkowska, D., Bocken, N., Mian, S., Lamine, W. (2024). *Start-ups within entrepreneurial ecosystems: Transition towards circular economy*. International Small Business Journal: Researching Entrepreneurship. Volum 0. Side 1-10.
- Linnannen, L. (2002). *An Insider's Experiences with Environmental Entrepreneurship*. Greener Management International. Volum 38. Side 71-80.
- Lyngstadås, H., Hagen, Ø. (2024). *Kvalitative metoder for handelshøyskoleutdanningen*. Fagbokforlaget. Side 1-255.
- Markard, J., Raven, R., Truffet, B. (2012). *Sustainability transitions: An emerging field of research and its prospects*. Research Policy. Volum 41. Side 955-967.
- Miljødirektoratet. (2023, 26. mai). *Bygge- og anleggsbransjen kan kutte klimagassutslippene*. Miljødirektoratet. <https://www.miljodirektoratet.no/>

aktuelt/fagmeldinger/2023/mai-2023/bygge--og-anleggsbransjen-kan-kutte-klimagassutslippene/

- Murphy, J. T. (2015). *Human geography and socio-technical transition studies: Promising intersections*. Environmental Innovation and Societal Transitions. Volum 17. Side 73-91.
- Mølstad, C., E., Hansen, S. (2013). *The Curriculum as a Governing Instrument A Comparative Study of Finland and Norway*, Education Inquiry. Volum 4. Side 735-753.
- Nedreberg, T. M., Meum, R. E. (2016). *Det grønne skiftet: en endring for fremtiden: En studie om narrativet i det grønne skiftet* [Mastergradsavhandling]. Høgskolen i Sørøst-Norge.
- Neumann, T. (2022). *Impact of green entrepreneurship on sustainable development: An ex-post empirical analysis*. Journal of Cleaner Production. Volum 377. Side 1-11.
- O'Brien, K., Sygna, L. (2013). Responding to Climate Change: The Three Spheres of Transformation, *Proceedings of Transformation in a Climate Change*. Side 1-11.
- Oliver, C. (1991). *Strategic responses to institutional processes*. Academy of Management Review. Volum 16. Side 145-179.
- Oberlack, C. (2017). *Diagnosing institutional barriers and opportunities for adaption to climate change*. Mitigation Adapt Strateg Glob Change. Volum 22. Side 805-838.
- Røberg, V. H. (2023, 29. mars). Kommisjonsforslag om grønnvasking: Green Claims Directive. *Stortinget*. <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/EU-EOS-informasjon/EU-EOS-nytt/2023/eueos-nytt---29.-mars-2023/kommisjonsforslag-om-gronnvasking-green-claims-directive/>
- Scott, W. R. (2005). *Institutional Theory: Contributing to a Theoretical Research Program*. Great Minds in Management: The Process of Theory Development. Side 2-31.
- Siebrecht, N. (2020). *Sustainable Agriculture and Its Implementation Gap—Overcoming Obstacles to Implementation*. MDPI. Volum 12. Side 2.
- Silkoset, R., Olsson, A. H., Gripsrud, G. (2021) *Metode, dataanalyse og innsikt*. Cappelen Damm Akademisk. Side 1-480.

- Skjoldanger, M., Frøshaug, A. S., Vad, T. B., Gloinson, E. R., Dunkerley, F. Virdee, M., d'Angelo, C., Feijao, C., Ali, G., Gunashekar, S. (2021). *Green transition: An analysis of trends, future directions and potential missions to address societal challenges in Norway*. Research Council Norway. Side 2-76.
- Sorrell, S. (2018). *Explaining sociotechnical transitions: A critical realist perspective*. Research Policy. Volum 47. Side 1267-1282.
- Statistisk sentralbyrå. (2019, 1. august). *Grønt skifte og andre endringer*. SSB. <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/gront-skifte-og-andre-endringer>
- Steen, M. (2018). *Et grønt maritimt skifte? Muligheter og barrierer for omstilling til en mer miljøvennlig skipsfart*. Grønn omstilling - norske veivalg. Side 45-62.
- Tjora, A. (2021). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (4. utg.). Gyldendal Akademiske.
- Trapp, C. T. C., Kanbach, D. K. (2020). *Green entrepreneurship and business models: Deriving green technology business model archetypes*. Journal of Cleaner Production. Volum 297. Side 1-15.
- Twomey, P., Gaziulusoy, A. I. (2014). *Review of System Innovation and Transition Theories*. Vision & Pathways Project. Side 1.
- Whelan, T., Fink, C. (2016, 21. oktober). The Comprehensive Business Case for Sustainability. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/2016/10/the-comprehensive-business-case-for-sustainability>
- Yang, X., Liao, S., Li, R. (2020). *The evolution of new ventures' behavioral strategies and the role played by governments in the green entrepreneurship context: an evolutionary game theory perspective*. Environmental Science and Pollution Research. Volum 28. Side 31479-31496.

8.0 Vedlegg

8.1 Intervjuguide 1

Formaliteter: ja/nei-spørsmål

- Anonymitet:
- Videoopptak:
- Tilsende ferdig oppgave:
- Sitatsjekk:

Oppvarmingsspørsmål:

- Alder:
- Utdannelse:
- Utdannelsesnivå:
- Utdanningsinstitusjon:
- Fortell litt om bedriften:
- Størrelse (ansatte og omsetning):
- Marked:

Tema 1: Status på bygg- og anleggsbransjen og det grønne skiftet

- Hvor står bygg- og anleggsbransjen i dag med tanke på grønne løsninger og grønn omstilling?
- Hvorfor mener du/dere at et grønt skifte er viktig for bygg- og anleggsbransjen?
- Hvilke forutsetninger har bransjen for å få til et grønt skifte?
- Hva er din erfaring med det grønne skiftet i bransjen så langt?

Tema 2 : Barrierer og muligheter for grønn omstilling

- Hva er de viktigste drivkreftene bak det grønne løsninger og det grønne skiftet i bygg- og anleggsbransjen?
- Hva er det som bremser utviklingen av grønne løsninger i dag?
- Hva opplever du/dere er den viktigste årsaken til grønne løsninger ikke tas i bruk i bransjen i dag?
- Hvordan opplever du at bygg- og anleggsbransjen ligger an i forhold til andre bransjer når det kommer til den grønne omstillingen?
- Hvilke hindringer tenker du/dere er de største for grønn omstilling i bygg- og anleggsbransjen?
- Hvilke muligheter tenker du/dere er de største for grønn omstilling i bygg- og anleggsbransjen?

Tema 3 : Ansvar og tilretteleggelse for grønn omstilling

- Hvem mener du/dere har ansvaret for at en grønn omstilling skal skje i bygg- og anleggsbransjen?
- Hva mener du/dere er myndighetenes ansvar når det kommer til denne omstillingen i bransjen?
- Gjør norske myndigheter nok for at en grønn omstilling skal skje i bransjen? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Blir de private aktørene hørt av myndighetene i forbindelse med grønn omstilling? Hva gjør aktørene for å bli hørt?
- Anser du/dere det som deres samfunnsansvar å bidra til en grønn omstilling? På hvilken måte tenker du/dere at dere bidrar i omstillingsprosessen?
- Det er en kjennsgjerning at det ofte er krevende å erstatte etablerte teknologier og løsninger i en bransje, føler du/dere at en grønn omstilling foregår tregt på grunn av sterk stivhengighet til gammel teknologi i bransjen?

Tema 4 : Grønne tak og fasader

- Hvordan er din/deres erfaring med grønne tak og fasader?
- Hvordan opplever du/dere etterspørselen etter slike løsninger i dag?
- Hvem anser du/dere som drivere bak etablering av grønne tak og fasader i dag?
- Hva er din/deres erfaring med sedum som en løsning på grønne tak?
- Hvordan tror du/dere utviklingen av grønne tak med sedum vil utvikle seg fremover i et tiårsperspektiv? Hvilke fordeler og/eller ulemper ser du/dere med etablering av grønne tak med sedum?
- Hvilke muligheter og trusler ser dere fremover for etablering av grønne tak med sedum?
- Hvordan tror du/dere generelt at det grønne skiftet vil påvirke en bedrift som spesialiserer seg på å installere grønne tak med sedum?

8.2 Intervjuguide 2

Formaliteter: ja/nei-spørsmål

- Anonymitet:
- Videoopptak:
- Tilsende ferdig oppgave:
- Sitatsjekk:

Oppvarmingsspørsmål:

- Alder:
- Utdannelse:
- Utdannelsesnivå:
- Utdanningsinstitusjon:
- Fortell litt om bedriften:
- Størrelse (ansatte og omsetning):
- Marked:

Tema 1 - Introduksjon

- Kan du kort beskrive din/deres involvering i grønne og bærekraftige oppstartsbedrifter?
- Hva er det som gjør din/deres bedrift bærekraftig og miljøvennlig?
- Hva er motivasjonen for å velge å satse grønt?

Tema 2 - Status på markedet for grønne oppstartsbedrifter

- Hvordan synes du markedet for grønne oppstartsbedrifter ser ut i dag?
- Hvorfor mener du/dere at grønt entreprenørskap er viktig?
- Hvilke forutsetninger tenker du/dere markedet har for videre utvikling og vekst for grønne oppstartsbedrifter?
- Hva er din erfaring med det grønne skiftet så langt?
- Hvordan tror du/dere markedet og samfunnet vil se ut om 10 år med tanke på grønne oppstartsbedrifters vekst?
- Hvor viktig mener du/dere utviklingen av grønt entreprenørskap er for samfunnet i sin helhet?

Tema 3 - Strategier for grønne oppstartsbedrifter

- Tilsier din/deres erfaring at det er en forskjell på strategier for en tradisjonell oppstartsbedrift, kontra en grønn oppstartsbedrift? Gjerne utdyp.
- Hvilke strategiske valg mener du/dere det er viktig at grønne oppstartsbedrifter foretar, hvis målet er videre vekst for bedriften?
- Hvilke strategier har du/dere benyttet for å navigere bedriften gjennom det grønne skiftet?
- Har du/dere samarbeidet med andre aktører innen bærekraftig sektor? I så fall, hvordan har dette påvirket virksomheten?
- Hva opplever du/dere som de største mulighetene og barrierene for oppstartsbedrifter som satser på miljø og bærekraft?
- Hva anser du/dere som de viktigste drivkreftene for grønne løsninger i markedet i dag?
- Hva er de største fordelene du/dere tenker en oppstartsbedrift kan møte når de velger å satse på miljøet og bærekraft?
- Hva er de største ulempene du/dere tenker en oppstartsbedrift kan møte når de velger å satse på miljøet og bærekraft?
- Det er en kjennsgjerning at noen grønne oppstartsbedrifter tyr til "green washing" som en strategi i den hensikt å ta markedsandeler. Har du/dere noen erfaring med dette fenomenet?
- Hvor viktig mener du at institusjonelle regler (myndigheter, kommuner osv...) er for grønne oppstartsbedrifter?